

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav románských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ivona Kolínská

Liaison u českých studentů francouzštiny
Liaison in Czech students of French

vedoucí práce: PhDr. Tomáš Duběda, Ph.D.
2011

Prohlášení o původnosti práce

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
a že jsem uvedla všechny využití prameny a literaturu.

Obsah

PROHLÁŠENÍ O PŮVODNOSTI PRÁCE	1
OBSAH	2
ÚVOD	4
TEORETICKÁ ČÁST	5
I. DEFINICE LIAISON	5
II. TŘI TYPY LIAISON	7
1) <i>Povinná liaison</i>	7
(A) Groupe nominal	7
(B) Groupe adverbial ou prépositionnel.....	7
(C) Groupe verbal	8
(D) Groupes „figés“	8
2) <i>Fakultativní liaison</i>	8
(A) Po některých předložkách.....	8
(B) Po slovesech	8
(C) Po podstatných jménech v množném čísle	8
3) <i>Zakázaná liaison</i>	8
(A) Po podstatném jméně v jednotném čísle	8
(B) Po spojce et.....	8
(C) V otázce s inverzí po zájmenech ils, elles a on	9
(D) Před dyšným h	9
III. ROLE LIAISON	9
1) <i>Distinktivní role</i>	9
2) <i>Fonostylistická role</i>	9
IV. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝSKYT LIAISON	10
1) <i>Z hlediska prozodie</i>	10
2) <i>Z hlediska stylistiky</i>	11
3) <i>Z hlediska syntaxe</i>	11
4) <i>Z lexikálního hlediska</i>	12
(A) Délka vázaných slov.....	12
(B) Četnost výskytu vázaných slov.....	12
V. LIAISON FAUTIVE.....	13
PRAKTICKÁ ČÁST	14
I. NAHRÁVÁNÍ.....	14
1) <i>Nahrávaný text</i>	15
II. ROZBOR SKUPIN - JEDNOTLIVĚ	17
1) <i>Francouzští rodilí mluvčí</i>	18
(A) Povinné vázání	18
(B) Zakázané vázání.....	18
(C) Nepovinné vázání.....	18
2) <i>Filologové</i>	19
(A) Povinné vázání	19
(B) Zakázané vázání.....	19
(C) Nepovinné vázání.....	20
3) <i>Nefilologové</i>	20
(A) Povinné vázání	20
(B) Zakázané vázání.....	21
(C) Nepovinné vázání.....	21
4) <i>Maturanti</i>	22
(A) Povinné vázání	22
(B) Zakázané vázání.....	22
(C) Nepovinné vázání.....	23
III. ROZBOR SKUPIN - SROVNÁNÍ.....	23
1) <i>Povinné vázání</i>	26
2) <i>Nepovinné vázání</i>	28
3) <i>Zakázané vázání</i>	29

IV. ROZBOR PODLE FONÉMŮ	30
1) <i>Foném [z]</i>	30
(A) Zakázané vázání s fonémem [z].....	30
(B) Povinné vázání s fonémem [z].....	31
(C) Nepovinné vázání s fonémem [z].....	32
2) <i>Foném [t]</i>	34
(A) Povinné vázání s fonémem [t].....	34
(B) Zakázané vázání s fonémem [t].....	34
(C) Nepovinné vázání s fonémem [t].....	35
3) <i>Foném [n]</i>	36
4) <i>Foném [R]</i>	37
(A) Povinné vázání s fonémem [R].....	38
(B) Nepovinné vázání s fonémem [R].....	38
(C) Zakázané vázání s fonémem [R].....	38
5) <i>Foném [p]</i>	38
V. ROZBOR PODLE GRAMATICKÝCH STRUKTUR.....	39
1) <i>Podstatná jména v jednotném čísle</i>	39
(A) Foném [n].....	39
(B) Foném [t].....	39
(C) Foném [R].....	39
(D) Foném [z].....	39
2) <i>Podstatná jména v množném čísle</i>	40
3) <i>Slovesa</i>	41
(A) Foném [R].....	41
(B) Foném [z].....	41
(C) Foném [t].....	41
4) <i>Zájmenem ve funkci podmětu a přísudek</i>	42
(A) Foném [z].....	42
(B) Foném [n].....	42
5) <i>Determinanty</i>	43
6) <i>Groupes figés</i>	44
7) <i>Příslovce</i>	44
8) <i>Předložky</i>	44
9) <i>Spojky</i>	45
10) <i>Číslovky</i>	45
VI. LIAISON A PŘÍZVUK.....	45
VII. LIAISON FAUTIVE.....	46
ZÁVĚR	47
RESUMÉ Č.1: FRANCOUZŠTINA	49
RESUMÉ Č.2: ANGLIČTINA	52
RESUMÉ Č.3: ČEŠTINA	53
BIBLIOGRAFIE	54

ÚVOD

Ve své práci jsem se rozhodla zabývat fenoménem liaison a jeho uplatněním mezi českými studenty francouzštiny. Po prostudování a teoretickém rozboru tohoto problému jsem přistoupila k vlastnímu výzkumu, tedy nahrávání. Předmětem mého zkoumání byli tři skupiny studentů francouzštiny. Kritéria, podle kterých jsem studenty do výzkumu vybírala, byla maturita z francouzštiny, pobyt ve Francii a studium Filologie francouzštiny na Filosofické fakultě University Karlovy. Čtvrtou nahrávanou skupinou byli mluvčí, jejichž mateřským jazykem je francouzština. Tuto skupinu jsem do svého výzkumu zahrnula, aby bylo možné srovnání výsledků českých studentů s reálným výskytem zkoumaného fenoménu. Nahrávala jsem čtený text v délce přibližně dvou normostran. Text jsem sestavila sama, na základě nastudovaných teoretických poznatků. Praktická část této práce sestává z rozboru výsledků provedeného výzkumu.

TEORETICKÁ ČÁST

I. DEFINICE LIAISON

„La liaison est le résultat d'un état de langue ancienne où toutes les consonnes étaient prononcées. (...) Vers le XIe ou le XIIe siècle, les consonnes finales ont commencé à ne plus se prononcer“ (Léon P. R., 2007: 224).

„La liaison est un phénomène phonologique caractéristique du français par lequel la consonne finale de certains mots (dite consonne latente de liaison) apparaît en surface quand le mot suivant commence par une voyelle, mais pas par une consonne. Par exemple, ‚les‘ sera prononcé [lez] devant ‚enfants‘, mais [le] devant ‚garçons‘ “ (Fougeron, Goldman, Dart, Guélat, & Jeager, 2001).

„Les liaisons sont généralement enchaînées, la consonne latente étant resyllabée avec la voyelle du mot suivant“ (Fougeron & Delais-Roussarie, 2004).

Liaison, nebo-li vázání, je tedy jev, kdy němá souhláska na konci slova je svázána s následujícím slovem začínajícím na samohlásku nebo němé h¹ a dojde tak k jejímu vyslovení. Nově vyslovená souhláska vytváří spolu s následující samohláskou novou slabiku. Porovnejme: *petit lit* [pti/li], ale *petit appartement* [pti/ta/paRt/mã].

Souhlásky, které se při liaison vyskytují, jsou [z], [t], [n], [R] a [p]. Liaison s vysloveným [z] nastává u slov končících na původně němé s, z nebo x. U slov zakončených na t nebo d zazní při svázání se samohláskou následujícího slova [t]. Končí-li slovo na n, posledním vysloveným fonémem v izolovaném postavení je jedna z nosových samohlásek ([õ],[œ],[ã],[ê]). Svážeme-li takové slovo se slovem začínajícím na samohlásku, dojde k vyslovení [n] a většinou také ke ztrátě nosovosti dané samohlásky (to ovšem není pravidlem). Při liaison s původně němými r a p, dojde k jejich vyslovení. Většina pramenů popisuje pouze těchto pět případů liaison, některé uvádí ještě šestý, a to liaison s g, kterou demonstruje Dominique Abry² na příkladu *un long hiver*.³

Co se četnosti výskytu liaison týče, Pierre Léon (2007: 224-225) uvádí:

„La fluctuance des liaisons interdit toute statistique en dehors d'un cadre sociolinguistique.

¹ Slova začínající na němé h se chovají jako samohlásky. (Hendrich, Radina, & Tláskal, 2001)

² U tohoto zdroje není možné uvést rok vydání, protože se jedná o skrypta používaná Université Stendhal - Grenoble 3 pro výuku FLE (français langue étrangère), která nebyla vydána žádným vydavatelstvím a rok vzniku není uveden.

³ Vzhledem k velice malé četnosti výskytu této liaison se nadále, jako většina zdrojů, budu zabývat pouze vázáním se [z], [t], [n], [R] a [p].

On peut seulement dire qu'en langue, 50 % environ des cas possibles de liaisons sont avec [z]; quant à [t] et [n], ils se partagent à peu près également la presque totalité des autres 50 %. Les liaisons avec [R] et [p] représentent moins de 1 % du reste.“

Podle Marie Dohalské a Olgy Schulzové je základní pravidlo vázání ve francouzštině následující: „Váže se nejčastěji nepřízvučné slovo s následujícím přízvučným a to uvnitř rytmické skupiny“ (Dohalská & Schulzová, 2003: 180).

Pierre Léon (1992: 225) se vyjadřuje obdobně: „Dans le parler ordinaire, la liaison apparaît seulement à l'intérieur d'un groupe rythmique. Il n'y a donc pas de liaison après un mot accentué.“

Dále ještě dodává: „Mais si la règle qui interdit la liaison entre deux groupes rythmiques différents fonctionne assez bien, l'inverse n'est pas vrai. On relève de plus en plus de liaisons qui ne sont pas faites à l'intérieur d'un même groupe.“

Vyplývá z toho tedy, že aby k liaison došlo, musí se příslušná slova nacházet uvnitř jedné rytmické skupiny. Na druhou stranu liaison nemusí být realizována vždy, když se uvnitř jedné rytmické skupiny nachází slovo zakončené němým konsonantem následované slovem začínajícím na vokál.

Existují případy, kdy ke svázání koncové souhlásky s následující samohláskou dojít musí nebo naopak nesmí, a také případy, kdy si každý mluvčí může vybrat, zda liaison provede či ne. Podle toho rozlišujeme vázání povinné, zakázané a fakultativní. Pravidla pro určení, zda je vázání povinné či zakázané, jsou dána.

„ (...) omettre une liaison obligatoire ou réaliser une liaison interdite est immédiatement perçu comme une erreur de prononciation et peut nuire à la compréhension (...)“ (Fougeron, Goldman, Dart, Guélat, & Jeager, 2001).

U fakultativního vázání je na každém mluvčím, zda se rozhodne jej provést nebo ne. Obě varianty jsou správné. Pro francouzské rodilé mluvčí je počet uskutečněných vázání jedním z faktorů určujících styl a úroveň jejich promluvy.

„Les liaisons facultatives, comme les E caducs facultatifs, sont des signes mesurables, qui permettent d'évaluer l'un des aspects phonostylistiques les plus facilement décelables de la prononciations. Leur nombre et leur distribution peut fluctuer énormément en fonction d'une multitude de variables“ (Léon P. R., 2007: 230).

II. TŘI TYPY LIAISON

V tomto bodě podrobněji rozeberu konkrétní případy povinného, nepovinného a fakultativního vázání. Protože zdroje nahlíží na problematiku liaison z různých úhlů pohledu, pro přehlednost jsem se rozhodla vycházet především z členění, které nabízí učebnice *Fonetika francouzštiny* od Marie Dohalské a Olgy Schulzové. Pouze část o povinném vázání je v této publikaci, pro mé potřeby, popsána málo podrobně, proto jsem v této sekci vycházela z *Phonétisme et prononciations du français* Pierra Léona.

1) Povinná liaison

Liaison je považována za povinnou tehdy, když ke svázání dojde „uvnitř rytmické skupiny mezi slovy, která jsou úzce spojena smyslem i gramatickou vazbou“ (Dohalská & Schulzová, 2003: 180). Takové vázání „je závazné ve všech výslovnostních stylech mluvené francouzštiny“ (Dohalská & Schulzová, 2003: 180).

K povinnému vázání dochází v následujících případech:

(A) Groupe nominal

„Le groupe nominal est composé de déterminants + noms ou pronoms. Ces déterminants sont des articles définis ou indéfinis ou des adjectifs. La cohérence de ce groupe est forte et la liaison y est faite sans exception⁴, comme dans : les[z]amis, un[n]ami, les[z]autres[z]ami (...) second[t]étage, dernier[R]étage“ (Léon P. R., 1992: 227).

(B) Groupe adverbial ou prépositionnel

V této skupině může docházet k vázání povinnému i nepovinnému. „La cohérence dépend ici de deux facteurs : la possibilité d'accentuation et la longueur de l'adverbe ou de la préposition“ (Léon P. R., 2007: 228). Léon dále uvádí, že vázání je povinné, jedná-li se o předložku jednoslabičnou: *dans[z]une heure, sous[z]une table, en[n]effet* a pod.

O liaison po dvouslabičné předložce Léon (2007: 228). píše: „La liaison tend à être facultative dans les formes de deux syllabes, qui reçoivent un accent secondaire: *devant[t]une porte, depuis[z]un mois, après[z]une tempête*; et dans les formes susceptibles de porter un accent d'insistance, comme dans *'trop[p]indulgent, 'plus[z]aimable, 'moins[z]humide* etc.“

⁴ Pierre Léon zde mezi determinanty (určovatele) zahrnuje i přídavná jména, což dle tradičního mluvnického názvosloví nebývá běžné. Na druhou stranu nezmiňuje zájmena nesamostatná, která jsou také běžně řazena mezi determinanty (Hendrich, Radina, & Tláškal, 2001).

(C) Groupe verbal

„La cohérence du groupe verbal est forte avec tous les satellites du verbe, les pronoms sujets et les compléments adverbiaux. Dans ces cas-là, la liaison se fait toujours, comme dans : vous[z]avez, ont[t]ils, aiment[t]-elles, en[n]avez vous, (...) prenez[z]-en, (...) pensez[z]-y.“⁵

(D) Groupes „figés“

„Tous les syntagmes indécomposables du point de vue morphologique constituent des groupes dont la liaison s’est figée.“

Př. *De temps[z]en temps, Champs[z]Elysées, États[z]Unis, avant[t]hier ... atd.*

2) Fakultativní liaison⁶

V následujícím přehledu jsou zmíněny případy, kdy se každý mluvčí sám rozhoduje, zda liaison uplatní či ne.

(A) Po některých předložkách⁷

devant, après, avant, depuis, durant, pendant, suivant apod.

(B) Po slovesech⁸

Je suis[z]heureux, je vais[z]essayer, écrivez[z]une page atd.

(C) Po podstatných jménech v množném čísle

Les trains[z]arrivent, des hommes[z]heureux

3) Zakázaná liaison

Vázání je zakázané v následujících případech:

(A) Po podstatném jméně v jednotném čísle

un enfant | adorable, le repas | est bon atd.

(B) Po spojce et

un livre et | un dictionnaire, un jaune et | un blanc atd.

⁵ Léon dále uvádí, že vázání je nepovinné pokud je spojitost mezi danými slovy slabá, jako je tomu například mezi dvěma slovesy.

⁶ Následující výčet zahrnuje nejčastější případy nepovinného vázání. Jak uvádí Dohalská & Schulzová (2003: 182) existují i další případy, ty se však vyskytují ve stále menším počtu případů.

⁷ Viz bod II-1-b

⁸ Oproti dělení v učebnici Dohalská-Schulzová, jsem slovesa *avoir, être, aller* a *devoir* nevyčlenila a zahrнула je do stejné skupiny s ostatními slovesy.

(C) V otázce s inverzí po zájmenech *ils, elles* a *on*
sont-elles | *arrivées, a-t-on* | *apporté* atd.

(D) Před dyšným *h*
en | *haut, les* | *hauteurs*

Podle dělení P. Léona existuje ještě jeden případ, kdy je vázání zakázané. Říká: „Un groupe nominal à adjectif postposé se comporte comme deux groupes rythmiques, la langue tendant à mettre un accent secondaire sur le substantif dans ce cas-là, comme dans: un en‘fant | ado‘rable, des ‘sacs | à ‘vendre“. Takto definovaná skupina zahrnuje i výše popsany typ zakázaného vázání (viz II-3-A). Dále z ní ovšem vyplývá, že vázání je zakázané nejen po podstatných jménech v čísle jednotném, nýbrž i po podstatných jménech v čísle množném, následuje-li za nimi jméno přídavné.⁹ Takový typ vázání ovšem podle učebnice Dohalská-Schulzová spadá do skupiny III-2-C a vázání podle ní není zakázané, ale nepovinné.

III. ROLE LIAISON

1) Distinktivní role

Vázání má v mluvené francouzštině v některých případech distinktivní platnost. Například: *les* | *hauteurs* ≠ *les[z]auteurs*. Chyba ve vázání by u tohoto příkladu vedla k vyslovení zcela jiného slova. Uplatníme-li vázání ve spojení *les hauteurs* (výšiny) a zazní tedy [lezo‘tœ:R], nejedná se už o výšiny nýbrž o autory, tedy *les auteurs*. Srovnáme-li *Il apporte* a *ils[z]apportent* je vázání jediným signálem, který v mluveném projevu umožní posluchači rozeznat, zda se jedná o jednotné či množné číslo.

V případech, kdy má vázání distinktivní platnost, je jeho uplatnění pevně dané. Této role nabývají tedy pouze liaison povinná a zakázaná. Liaison fakultativní má roli fonostylistickou.

2) Fonostylistická role

„Résidu de l’ancienne prononciation des consonnes finales, la liaison est d’abord un indice des parlers conservateurs“ (Léon P. R., 2007: 230).

Jedním z faktorů, které mají vliv na četnost výskytu vázání, jak Léon (2007: 230) dále uvádí,

⁹ U příkladu *des sacs à vendre* po podstatném jméně zdánlivě následuje předložka, avšak dle francouzské syntaxe je celá skupina *à vendre* vnímána jako přídavné jméno.

je věk mluvčích: „L'étiquette jeunes supprime 67 % liaisons facultatives du corpus, alors que le groupe jugé âgé en suppriment 38 % seulement“.

Dalším takovým faktorem je podle Léona (2007: 230) vzdělání mluvčích: „Le groupe perçu comme le moins éduqué supprime 59 % des liaisons facultatives et le plus éduqué n'en supprime que 27 % (...) Les académiciens français réalisent 100 % des liaisons facultatives“. Přesto ani jedno z těchto kritérií Léon nepovažuje, ve vztahu k množství uskutečněných nepovinných vázání, za určující: „La liaisons joue, à un degré plus important encore, un rôle analogue à celui du E caduc. C'est un marqueur de discours“. Mluvčí přirozeně zvolí jiný styl promluvy podle toho, na koho se obrací. Ve formálním projevu se pak vázání vyskytuje častěji než v projevu familiárním.

IV. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝSKYT LIAISON

„De nombreux facteurs ont été décrits dans la littérature comme influençant la réalisation de la liaison. Ils sont de nature variée et revèlent de composantes à la fois linguistiques et paralinguistiques: organisation morpho-syntaxique et prosodique, caractéristiques lexicales, stylistiques, situationnelles, géographiques, et socio-culturelles“ (Fougeron, Goldman, Dart, Guélat, & Jeager, 2001).

1) Z hlediska prozodie

Jak jsem uvedla již na začátku své práce, většina zdrojů definuje liaison jako jev, ke kterému dochází pouze uvnitř rytmické skupiny. Z toho tedy vyplývá, jak uvádí i Pierre Léon (2007: 225): „Il n'y a donc pas de liaison après un mot accentué“.

Cécile Fougeron a Elisabeth Delais-Roussarie provedly studii, ve které se mj. zabývaly tím, zda hranice *syntagme phonologique*¹⁰ a *groupe accentuel*¹¹ limitují výskyt vázání či ne. „Pour la £¹², on observe que la plus grosse partie des £ réalisées se fait entre deux mots appartenant au même domaine prosodique. Sur 130 £ réalisées, 97 % (126/130) se font dans un GA¹³ et 78 % dans un PhP¹⁴“. Závěrem jejich výzkumu bylo: „Pour la £, si les frontières de GA sont mieux respectées, les frontières de PhP ne semblent pas bloquer son application (22 % « entre »). D'autre part, il ressort que de nombreuses £ ne sont pas réalisées alors qu'elles se trouvent au sein d'un GA (49 %) et/ou d'un PhP“.

¹⁰ syntagme phonologique je popsáno jako: „*derivé indirectement à partir de la syntaxe, regroupe une tête lexicale avec tous les items qui en dépendent à sa gauche*“

¹¹ groupe accentuel se rozumí skupina „*délimité à sa droite par un accent final*“

¹² liaison

¹³ groupe accentuel

¹⁴ syntagme phonologique

Co se týče závěru, že ke svázání nemusí dojít, přestože se prostředí potenciálně vhodné pro svázání (tedy slovo zakončené na němou souhlásku následované slovem začínajícím na samohlásku) nachází uvnitř jedné *groupe rythmique*, potažmo *syntagme phonologique*, autorky dochází ke shodě s Léonem. Na druhou stranu se rozcházejí s Léonovým tvrzením popsáním v bodě II-3, z něhož vyplývá, že i sekundární přízvuk limituje hranice rytmické skupiny. Vyjdeme-li z Léonova příkladu *des 'sacs à 'vendre*, jedná se o dvě *syntagme phonologique*. Jak ovšem Cécile Fougeron a Elisabeth Delais-Roussarie prokázaly, hranice *syntagme phonologique* výskyt *liaison* neomezují a může se tedy vázat i mezi nimi.

Následující body (IV-2 – IV-5) vycházejí ze studie „Influence de facteurs stylistiques, syntaxiques et lexicaux sur la réalisation de la liaison en français“, kterou provedli Cécile Fougeron, Jean-Philippe Goldman, Alicia Dart, Laurence Guélat a Clémentine Jeager na Université de Genève a prezentovali ji v červenci 2001 v Tours, v rámci osmého ročníku konference TALN (Traitement Automatique des Langues Naturelles).

2) Z hlediska stylistiky

„Le niveau stylistique du discours est considéré par certains comme l'un des facteurs les plus importants pour le conditionnement des liaisons facultatives, avec un accroissement des occurrences de liaison dans les registres qualifiés de ‚recherchés, élaborés, soutenus, soignés‘“ (Fougeron, Goldman, Dart, Guélat, & Jeager, 2001). Ve své studii autoři porovnávají výskyt vázání ve spontánní promluvě a ve čteném textu. Každému z mluvčích dali stejný text přečíst dvakrát. Pokynem bylo text přečíst nejprve normálním tempem a posléze jej přečíst rychle. Rozdíl v počtu uskutečněných vázání mezi normální a rychlou četbou byl velice nízký. Dospěli tedy k závěru, že tento faktor nemá na výskyt vázání významný vliv. Když ovšem porovnali četbu a spontánní projev, ukázalo se, že v přirozené konverzaci mluvčí váží méně často.

3) Z hlediska syntaxe

„La liaison est soumise à des conditions syntaxiques d'appartenance catégorielle et de configuration syntaxique (...) Pour qu'il y ait liaison, le lieur et le lié doivent former une paire de catégories syntaxiques valides. Pour certaines d'entre elles, la liaison est considérée comme obligatoire (...). Pour d'autres, elle est facultative comme entre un nom et un adjectif, et c'est alors la fréquence de la co-occurrence de la paire qui, entre autre, influencera la réalisation de la liaison“.

Z hlediska slovních druhů studie ukázala, že patří-li *mot lieur*¹⁵ mezi tzv. uzavřené slovní

¹⁵ Z dvojice slov podílejících se na *liaison* je první z nich (slovo končící na latentní souhlásku)

druhy¹⁶ (tj. předložky, zájmena, determinanty..), k jeho svázání dojde ve více než 80 % případů. Oproti tomu slova spadající do kategorie tzv. otevřených slovních druhů (podstatná jména, slovesa, zájmena, příslovce..) zaznamenala menší počet uskutečněných vázání. Například u podstatných jmen v množném čísle k liaison došlo ve 3 % případů.

Co se týče *mots liés*, z výsledků výzkumu není možné vyvodit přesvědčivé závěry, co do příslušnosti k jednotlivým slovním druhům. Ukázalo se ovšem, že nejméně často se v této kategorii objevovala slova ze skupiny zavřených slovních druhů, a to spojky a předložky.

Závěrem výzkumu z hlediska vlivu syntaktických faktorů na výskyt liaison bylo: „La catégorie syntaxique des mots lieurs et liés apparaît comme essentielle puisqu'elle relativise l'effet des autres facteurs étudiés. Une description de la réalisation des liaisons basée sur l'appartenance catégorielle des mots impliqués, telle qu'elle est donnée dans la plupart des grammaires, semble donc justifiée“.

Autoři dále dodávají: „Une modélisation des liaisons basée sur ce seul critère n'est pas adéquate au vu de la variabilité dans la réalisation des liaisons au sein même d'une même catégorie grammaticale. Les facteurs de cohésion syntaxiques, de longueur du mot lieur, et de fréquence des lieurs, des liés et de la séquence, doivent être pris en considération dans le modèle“.

4) Z lexikálního hlediska

(A) Délka vázaných slov

„Il semblerait que la liaison soit plus fréquemment réalisée avec des mots lieurs courts. (...) Par contre, à notre connaissance, aucune étude ne spécifie si cette contrainte de longueur est fonction de la longueur des items liés (lieurs et/ou liés) ou si elle dépend de la longueur totale de la séquence liée“. Výsledky výzkumu potvrdily, že velká část vázání je uskutečňována, je-li *mot lieur* jednoslabičné, a to především patří-li mezi spojky, determinanty, předložky, příslovce a slovesa. U jednoslabičných slov patřících mezi jiné slovní druhy a u slov dvojslabičných dochází k vázání výrazně méně často. Délka vázaných slov se ukázala jako zanedbatelný faktor, srovnáváme-li délku slov v rámci jednoho slovního druhu. Podíváme-li se na vázaná slova jako na jedinou jednotku, k vázání dochází méně často, čím je jednotka delší.

(B) Četnost výskytu vázaných slov

„Les liaisons semblent plus souvent réalisées avec des mots lieurs fréquents qu'avec des mots

nazýváno *mot lieur* a druhé z nich (slovo začínající na samohlásku) *mot lié*.

¹⁶ Jedno z kategorických dělení ve francouzštině rozlišuje slovní druhy *fermés (non lexicales)* a *ouverts (lexicales)*.

lieurs rares“. Závěry výzkumu ukázaly, že k liaison dochází častěji, je-li frekvence výskytu vázaného slova (a to *mot lieur* i *mot lié*) ve francouzštině vysoká. Stejně tak se ukázalo, že vázání je uplatňováno častěji, je-li častější i výskyt spojení „*mot lieur* a *mot lié*“. „Cet effet de fréquence est à nuancer par le fait que les caractéristiques de fréquence sont fortement corrélées à celles de la longueur (...) les mots courts, qu'ils soient lieurs ou liés, sont aussi les plus fréquents.“

V. LIAISON FAUTIVE

Liaison fautive (chybné vázání) znamená, že mluvčí vloží mezi dvě slova jeden z fonémů, které se při liaison vyskytují, přestože se ve spojení nenachází jemu odpovídající grafém. *Il sont [z]avec elle, je suis [t]allé* (Léon, 1992). Příčiny tohoto jevu popisuje Léon & Léon (1997) a Léon P. R., (1992):

1. une généralisation des formes de la liaison comme marque de pluriel
cent [z]autres, mille [z]autres atp.
2. une généralisation des formes de la troisième personne des verbes
Il va [t]aller, je suis [z]allé apod.
3. le désir de projeter de soi un image valorisante

PRAKTICKÁ ČÁST

I. NAHRÁVÁNÍ

Předmětem mého výzkumu bylo uplatnění liaison u českých studentů francouzštiny. Provedla jsem nahrávky tří skupin českých rodilých mluvčích a jedné skupiny francouzských rodilých mluvčích. V každé skupině bylo pět nahrávaných jedinců. První skupinu tvořili vysokoškolští studenti, kteří mají maturitu z francouzštiny, nikdy nebyli ve Francii déle než tři týdny a nestudují žádný jazykovědný obor. Pro zjednodušení budu tuto skupinu dále nazývat pouze „maturanti“. Ve druhé skupině byli vysokoškolští studenti, kteří mají maturitu z francouzštiny, strávili alespoň jeden semestr na studijním pobytu ve Francii a nevěnují se studiu filologického oboru. Tuto skupinu jsem nazvala „nefilologové“. Třetí skupina byla tvořena studenty čtvrtého ročníku francouzské filologie na filosofické fakultě University Karlovy v Praze, kteří strávili alespoň jeden semestr na stáži ve Francii, dále jen „filologové“. Ve čtvrté skupině byli čtyři rodilí Francouzi a jeden rodilý Belgičan. Skupina tedy dostala název „francouzští rodilí mluvčí“. Pro zjednodušení v grafech a tabulkách užívám zkratku „FRM“. Tuto skupinu jsem nahrávala, abych měla s čím srovnávat výsledky českých studentů a zároveň abych mohla porovnat teoretické poznatky z knih s živým, aktuálním jazykem.

Všichni mluvčí četli stejný text, se kterým měli možnost se před nahráváním seznámit. Tím jsem se snažila docílit, aby jejich promluva byla co nejplynulejší, bez zadržování a přeroknutí, která by mohla vázání nestandardně ovlivnit. Dále jsem se snažila, aby text působil neformálně, protože jsem měla zájem zkoumat běžný mluvený jazyk a nechtěla jsem, aby měli účastníci výzkumu pocit, že se jedná o oficiální projev. V takovém případě by minimálně francouzští rodilí mluvčí mohli uplatňovat vázání častěji než je v běžném mluvním stylu obvyklé. Nahrávaný text je tedy uměle sestavený dialog manželského páru. Oba manželé mluví hovorovou francouzštinou, čímž jsem se snažila docílit, aby mluvčí četli text způsobem, kterým by se oni sami ve stejné situaci vyjadřovali. Hovorovost jazyka, předpokládám, vykompenzuje fakt, že se jedná o projev čtený a mluvčí uskuteční vázání tak, jak je jim v běžném hovoru vlastní.

Nikdo z účastníků výzkumu předem neznal předmět zkoumání, aby se na problematiku liaison nemohl více zaměřit a opět tedy nevázal více než je mu v běžném hovoru přirozené.

1) Nahrávaný text

Nahrávaný text byl následující:

Les Haricots

B: Coucou, ma chérie! Nous sommes rentrés et nous avons tout ce que tu as demandé!

A: Ah! Enfin! Qu'est-ce qui vous a pris autant de temps?

B: Ne te fâche pas, ma poulette, on a rencontré Philippe et on a pris un petit café ensemble.

A: Mais vous deviez rentrer il y a déjà une heure! Je te l'avais dit!

B: Je suis désolé, mon amour, mais il n'est pas encore trop tard, hein?

A: Si, si, bien sûr qu'il est tard!

B: Tu n'es pas trop à ton aise, chérie..

A: Ne me dis pas que je ne suis pas à mon aise! Je vous ai dit de revenir dans une heure, c'est déjà l'après-midi, le déjeuner n'est pas prêt, il faut encore faire cuire des légumes épicés et j'ai déjà faim! Tu serais à ton aise, toi?

B: Je m'excuse mille fois, mon chou, je vais t'aider et on va l'avoir dans un instant. On y va!

A: Julien, mais est-ce que vous avez acheté les haricots?

B: Les haricots? Ah oui, ils sont sur la fenêtre.

A: Je trouve pas, tu es sûr que tu les as achetés?

B: Bien... Marc! A-t-on acheté des haricots?

A: Evidemment, comme toujours! Je te demande une petite faveur – aller au magasin, acheter des haricots, des pommes de terre, du jambon en fines tranches et un avocat. Quatre choses! Ce n'est pas si difficile, non?! Et devinez quoi, monsieur arrive sans les haricots! Je suis toujours trop optimiste de penser que monsieur va arriver avec tout ce dont on a besoin! Maman avait raison, il faut que je fasse tout moi même!

B: Mon Dieu, Alice, calme-toi...

A: Comment je peux me calmer quand vous ignorez tout ce que je vous dis!

B: On t'ignore pas, on a peut-être seulement oublié d'acheter des haricots. Ça arrive de temps en temps. C'est pas la fin du monde!

A: Bien non, mais c'est absolument la fin de notre déjeuner!

B: N'exagère pas! Tu es sûr qu'ils ne sont pas sur la fenêtre? Je pense qu'on les a achetés quand-même.

A: Tu veux dire que c'est donc moi qui suis une idiote?

B: Oh là là! Je retourne au marché.

A: Tu y retournes encore aujourd'hui?

B: Oui. Je pars à l'instant.

B: Je suis à la maison et j'ai tes haricots!

A: Plutôt nos haricots, hein? Ce n'est pas uniquement moi qui vais les manger.

B: Ok, ok, les nôtres.. Mais écoute, tu ne devineras pas qui était au marché – le petit espagnol qu'on a rencontré la dernière année de nos études en Allemagne – tu te souviens?

A: Ch'uis pas sûr...

B: Le petit mec, qui est allé avec nous à Berlin pour le premier avril. Il avait vingt-huit ans. Il ne buvait pas d'alcool sauf les bières allemandes.

A: Ah, oui! Miguel! Je me souviens que la bière était une boisson extraordinaire pour lui.

B: Oui, oui, Miguel! Ce garçon était trop sympa et vraiment intelligent! Les Espagnols ont souvent un comportement un peu bizarre. Mais ce mec, je l'aimais trop. D'où exactement venait-il?

A: De Madrid. Et qu'est-ce qu'il faisait? Il était ingénieur, n'est-ce pas?

B: Je pense que oui, mais son emploi ne lui plaisait pas trop. Il vit maintenant en Amérique – aux Etats-Unis, où il a trouvé un boulot impeccable.

A: Non! Incroyable! Quand est-il arrivé? Il est en vacances?

B: Oui, il est en vacances, il reste chez des amis. Il est arrivé avant-hier et il reste jusqu'à dimanche, donc je l'ai invité pour un apéro.

A: Ah génial! Et quand?

B: Il va venir avec ses amis américains vers dix-huit heures.

A: Dix-huit heures? Ce soir??!! Arrivent-ils chez nous?

B: Miguel et deux Américains. Et oui, je les ai invités pour ce soir. Pourquoi?

A: Pourquoi? Pourquoi? Peut-être parce que le déjeuner n'est pas encore prêt, il faut faire la vaisselle après, puis le ménage, encore acheter d'autres ingrédients pour préparer un repas assez chic pour ton apéro, hein! De plus, il faut que je fasse tout moi même car monsieur est incapable de faire quelque chose précisément. Où sont les haricots? Ne me dis pas que tu les as oubliés deux fois pendant une journée! Typique!

B: Ma chérie, calme-toi, les haricots sont ici. Mais c'est quoi ça?

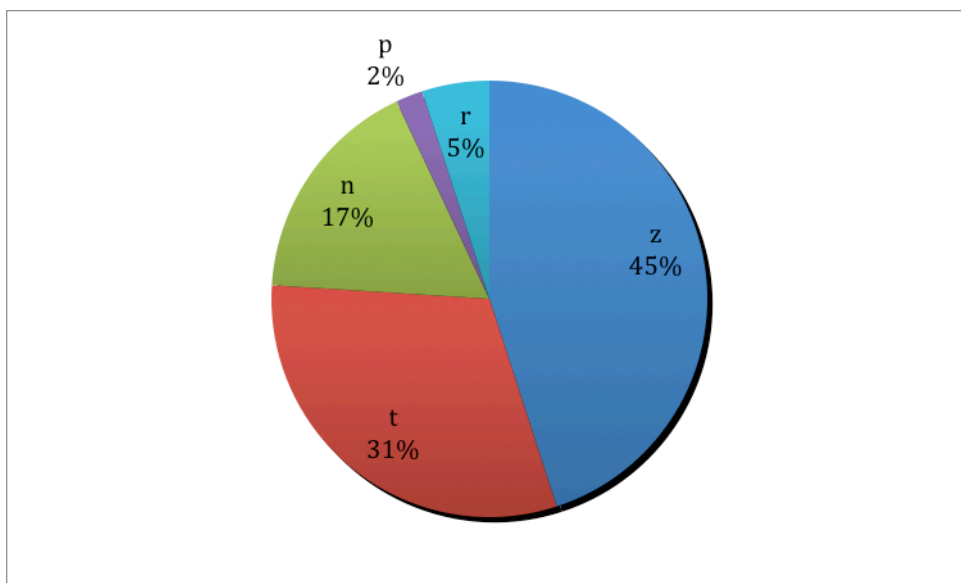
A: Quoi?

B: Là! Sur la fenêtre! Ce sont des haricots! Ceux que j'ai achetés ce matin!

Při výstavbě textu jsem vycházela z typů vázání, které uvádí učebnice Dohalská-Schulzová. Poměrné zastoupení fonémů, které při svázání zazní, jsem se snažila upravit podle P. Léona (ad I), aby tedy přibližně polovina z celkového počtu míst, kde může dojít k liaison¹⁷ byla se [z] a v druhé polovině aby [t] a [n] byla zastoupena přibližně rovnoměrně. Fonémy [R] a [p] mají představovat méně než 1 % všech vázání. Některá místa s potenciálním výskytem vázání vznikla přirozeně logickou výstavbou textu. Ne vždy bylo možné text vhodně upravit, aby zůstal poměr fonémů stejný. Tím v jejich poměru došlo k menším změnám.

Za potenciální místo výskytu liaison jsem považovala každé slovo končící na souhlásku následované slovem začínajícím na samohlásku. Takových míst bylo v textu celkem 127. Z toho bylo v 52 případech vázání povinné, ve 48 nepovinné a ve 27 případech se jednalo o místa, kde bylo vázání zakázané. Poměrné zastoupení vázaných souhlásek v textu jsem spočítala součtem povinných a nepovinných vázání. Zakázaná vázání nejsou v tomto ohledu relevantní. Výsledný poměr znázorňuje graf č.1.

Graf č.1 Procentuální zastoupení hlásek v nahrávaném textu.

II. ROZBOR SKUPIN - JEDNOTLIVĚ

Za celkový počet potenciálních výskytů liaison považuji vždy počet výskytů daného vázání v textu (povinné=52, nepovinné=48, zakázané=27) vynásobený pěti (v každé skupině bylo pět mluvčích). Několikrát se stalo, že mluvčí udělal chybu a nepřečetl přesně to, co bylo v textu

¹⁷ Celkovým počtem míst, kde může dojít k liaison, se rozumí počet slov zakončených na souhlásku následovaných slovem začínajícím na samohlásku, kde vázání není zakázané.

napísáno. Jeden z mluvčích například místo *ce dont on a besoin* přečetl *ce que on a besoin*, čímž eliminoval potenciální případ povinného vázání s [t]. V takovém případě jsem od celkového počtu potenciálních výskytů liaison odečetla jeden. Při výpočtu procenta chybovosti bych tedy nevycházela z 260 potenciálních výskytů (5x52), nýbrž z 259. Ekvivalentně jsem postupovala i v ostatních rozborech. Pro přehlednost u každého výchozího počtu uvádím v závorce výpočet, kterým jsem k němu dospěla. U výše zmíněných 259 by tedy bylo uvedeno (5x52-1).

1) Francouzští rodilí mluvčí

(A) Povinné vázání

Velkou většinu povinných vázání všichni francouzští rodilí mluvčí uskutečnili správně, avšak v několika případech se i u nich vyskytly chyby. Jednalo se celkem o šest případů z 259 (5x52-1), procento chybovosti je tedy 2,3. Chyba zazněla ve čtyřech spojeních. Celkem dvakrát zazněla spojení *premier | avril* a *d'autres | ingrédients*, a to pokaždé z úst jiného mluvčího. Po jednom výskytu pak zaznamenaly výrazy *dont | on parle* a *tu les | as oubliés*. Žádný z mluvčích neudělal v povinném vázání více jak dvě chyby.

(B) Zakázané vázání

I u zakázaného vázání se v této skupině vyskytly chyby. Fonémů, které zazněly, přestože zaznít neměly, bylo 9 z celkového počtu 135 (5x27) potenciálních výskytů. Chybovost tedy byla 7 %. Převážná většina chyb se objevila ve svázání *des/les/tes/nos [z] haricots*, přestože se v tomto případě jedná o dyšné h. Chybu udělali dva mluvčí. První z nich pouze jedenkrát, a to hned u prvního výskytu slova v textu. Jen co *[z]haricots* vyslovil, se ale zarazil, udělal pauzu a dále už *haricots* až do konce textu nesvázal. Druhý mluvčí ovšem vyslovil *[z]haricots* celkem sedmkrát z jedenácti možností. Evidentně si s tímto slovem nevěděl rady, protože v prvních šesti případech vyslovoval střídavě *[z]haricots* a *haricots*, pak vyslovil *[z]haricots* čtyřikrát v řadě a na závěr se opět vrátil k *haricots*. Poslední chybné svázání provedl třetí mluvčí, když ve spojení *un repas [z] assez chic* vázal po podstatném jméně v jednotném čísle.

(C) Nepovinné vázání

Z 240 (5x48) potenciálních případů bylo touto skupinou vázání uskutečněno dvaadvacetkrát. Zaznělo tak 9 % z možných vázání. Francouzští rodilí mluvčí nejčastěji vázali s [t] a [p]. V obou dvou případech přečetli 20 % z nepovinných vázání nacházejících se v textu. Vázání se [z] se vyskytlo pouze ve 2 % případů, svázané [R] nezaznělo ani jednou.¹⁸

¹⁸ Nepovinná liaison s [n] v textu nebyla zastoupena, neboť se nevyskytuje.

(a) Vázání se [z]

Jeden z mluvčích přečetl *c'est donc moi, qui suis [z] une idiote*, druhý uskutečnil liaison ve zbylých dvou případech, a *to je ne suis pas [z] à mon aise* a *je suis [z] à la maison*.

(b) Vázání s [t]

Všech pět mluvčích shodně svázalo *monsieur est [t] incapable*. Čtyři z nich pak vyslovili *les haricots sont [t] ici*. Zbylá vázání uskutečnil pouze jediný mluvčí. Ve všech šesti případech jím byla stejná osoba. Zazněla vázání *qui est [t] allé, la bière était [t] une boisson, quand [t] est-il arrivé, il est [t] en vacances* (v textu se vyskytlo dvakrát, ke svázání došlo v obou případech) a *il est [t] arrivé*.

(c) Vázání s [p]

Vázání s [p] zaznělo z úst pouze jediného mluvčího, a to v obou dvou případech, které se v textu objevily: *tu n'est pas trop [p] à ton aise* a *trop [p] optimiste*.

Vázání s [R]

Místa, kde by se němé *r* dalo svázat s následujícím vokálem byla v textu celkem čtyři, například *aller au magasin* nebo *arriver avec*. Žádný z mluvčích ovšem nesvázal ani v jediném z potenciálních případů.

2) Filologové

(A) Povinné vázání

Z celkem 259 (5x52-1) případů, ve kterých bylo vázání povinné, jej mluvčí neuskutečnili čtrnáctkrát. Procento chybovosti tedy bylo 5,4. Z toho u povinných vázání s [n] nedošlo k chybě žádné, u vázání se [z] ve dvou případech. Jednou zaznělo *vous | ignorez*, dvakrát *d'autres | ingrédients*. Největší problémy mluvčím dělalo povinné vázání s [t]. Ani jeden z nich nesvázal ve všech povinných případech. Nejčastěji se chyba vyskytla ve spojení *le petit espagnol*. Zde správně svázala pouze jediná studentka. Dvakrát zaznělo *dont | on a besoin* a po jednom výskytu zaznamenala spojení *vingt- | huit ans* a *avant- | hier*. Třikrát se objevila chyba při vázání s [R], a to v jediném výrazu *premier | avril*.

(B) Zakázané vázání

Ze 134 (5x27-1) případů se objevila chyba ve 34 z nich. Chybovost u zakázaného vázání tedy byla 25 %. Naprostá většina chyb se vyskytla v případech zakázaného vázání se [z], a to v 82 % z celkového počtu chyb v zakázaném vázání. Foném [z] zazněl, kde neměl, ve 28 situacích z 60 možných, tedy ve 48 % všech případů, a to výlučně při vázání slova *haricots*. Dva mluvčí přečetli

[z]haricots ve 100 % případech, dva pouze jedenkrát, a to oba dva na stejném místě v textu. Pátý mluvčí přečetl nejprve třikrát [z]haricots, pak jednou haricots, po té se ještě naposledy vrátil k [z]haricots. Zbýlých šest případů přečetl opět správně. Ve vázání s [n] se chyba objevila celkem šestkrát. Všichni mluvčí shodně přečetli *a-t-on [n] acheté*, jeden z nich dokonce i *boisson [n] extraordinaire*. Ve vázání s [t] a [R] nedošlo k žádné chybě.

(C) Nepovinné vázání

Nepovinné vázání se objevilo celkem třicetšestkrát z 240 (5x48) potenciálních případů. Uskutečněno tedy bylo 15 % nepovinných vázání. Nejčastěji se objevovalo [t], dále [z]. Fonémy [n] a [R] nezazněly ani jednou.

(a) Vázání s [t]

Všech pět mluvčích svázalo *qui est [t] allé* a *il est [t] arrivé*. Tři z nich přečetli *quand [t] est-il, monsieur est [t] incapable, sont [t] ici* a *il est [t] en vacances*. Poslední spojení se v textu objevilo dvakrát, všichni tři mluvčí vázání uskutečnili v obou dvou případech. Jednou ještě zaznělo vázání ve spojeních *il faut [t] encore, c'est [t] absolument* a *pendant [t] une journée*.

(b) Vázání se [z]

Dva mluvčí nepovinné vázání se [z] neprovedli ani jednou, třetí ho uskutečnil pouze ve spojení *mais [z] écoute*, čtvrtý přečetl *pas [z] encore*, a to na obou místech, kde se v textu vyskytlo. *Pas [z] encore* přečetl dvakrát i pátý mluvčí, který vázal ještě v pěti dalších případech: *légumes [z] épices, je suis [z] à la maison, pas [z] uniquement, bières [z] allemandes, amis [z] américains*.

3) Nefilologové

(A) Povinné vázání

Chybovost v povinném vázání byla u této skupiny 15 %. Z 260 (5x52) opomněli svázat ve 38 případech. Chyby se objevily ve vazbách se všemi čtyřmi hláskami, které byly v textu v rámci povinného vázání zastoupeny.

(a) Vázání s [t]

Pouze jediný mluvčí neudělal v tomto vázání žádnou chybu, všichni ostatní minimálně dvě. Čtyřikrát zaznělo *dont | on* a *petit | espagnol*, dvakrát *vingt- | huit* a *avant- | hier*. Chybně přečteno bylo celkem 22 % povinných vázání s [t].

(b) Vázání s [n]

V tomto případě udělal každý z mluvčích alespoň jednu chybu. Čtyřikrát se objevilo *ton |*

apéro, třikrát *un* | *apéro*, dvakrát *on* | *a a ton* | *aise*¹⁹. Dále ještě zaznělo *mon* | *aise, un* | *instant, son* | *emploi a en* | *Allemagne*. K chybě došlo v 18 % případů.

(c) Vázání se [z]

Opomenuté povinné vázání se u [z] vyskytlo v 7 % případů. Všichni mluvčí chybně přečetli *d'autres* | *ingrédients*. Více než jedna chyba byla zaznamenána pouze u dvou mluvčích. První z nich přečetl ještě *vous* | *ignorez*, druhý *je vous* | *ai dit a de temps* | *en temps*.

(d) Vázání s [R]

Dva mluvčí nesvázali spojení *premier* | *avril*.

(B) Zakázané vázání

Ze zakázaných vázání, která byla v textu zastoupena, zaznělo pouze vázání se [z] a [n].

(a) Vázání se [z]

Chyba ve vázání zde nastala opět výlučně ve slově *haricots*. Čtyři z pěti mluvčích vyslovili [z]*haricots* jedenáctkrát, tedy ve 100 % případů. Poslední mluvčí udělal chybu pouze devětkrát, *les* | *haricots a nos* | *haricots* přečetl každé jednou správně.

(b) Vázání s [n]

Všech pět mluvčích vyslovilo [n] po *on* v otázce tvořené inverzí: *a-t-on [n] acheté*. Jediný z nich pak vyslovil ještě *maison [n] est*.

(C) Nepovinné vázání

Nepovinná vázání zazněla na jednadvaceti místech z 238 (5x48-2) potenciálních, což je 9 %. Foném [p] se nevyskytl ani jednou, [R] se objevilo jednou v *aller [R] au magasin*.

(a) Vázání s [t]

Tři mluvčí shodně přečetli *qui est [t] allé a il est [t] arrivé*. Třikrát ještě zaznělo *il est [t] en vacances*. Toto spojení se v textu vyskytlo dvakrát, vázání bylo provedeno dvěma mluvčími. Z toho jeden přečetl *il est [t] en vacances* v obou případech, druhý z nich v svázal až při druhém výskytu spojení v textu. Jednou ještě zaznělo *quand [t] est-il arrivé a sont [t] ici*.

(b) Vázání se [z]

Každý z mluvčích nepovinně svázal se [z] alespoň jednou. Dva nefilologové shodně vyslovovali *pas [z] encore*, které se v textu objevilo celkem dvakrát a zaznělo tedy čtyřikrát. Dvakrát došlo ke svázání ve spojeních *qui suis [z] une a Espagnols [z] ont*. Jednou zaznělo také *Tu*

¹⁹ *ton* | *aise* vyslovil dvakrát stejný mluvčí

y retournes [z] encore aujourd'hui.

4) Maturanti

(A) Povinné vázání

Vázání nezaznělo tam, kde mělo, v 58 případech z 257 (5x52-3). Chybovost tedy byla 23 %.

(a) Vázání s [n]

K povinné liaison s [n] nedošlo celkem v jedné čtvrtině případů. Spojení *son | emploi* a *on | a* zazněla obě celkem čtyřikrát. Dvakrát se v textu objevilo: *ton | aise, un | avocat, en | Amérique, un | apéro* a *ton | apéro*. Jeden výskyt také ještě zaznamenala spojení *un | instant* a *en | Allemagne*.

(b) Vázání s [t]

Povinné vázání s [t] bylo opomenuto celkem ve 23 % případů. Žádný z mluvčích liaison neuskutečnil ve spojení *dont | on*, čtyři z nich pak přečetli *petit | espagnol* a *avant- | hier*. Jeden z mluvčích také nesvázal v otázce tvořené inverzí a přečetl tedy *arrivent - | ils*.

(c) Vázání se [z]

19 % z povinných vázání se [z] nezaznělo. V tomto případě byl patrný relativně velký rozdíl mezi jednotlivými mluvčími. Zatímco nejúspěšnější z nich opomněl liaison pouze v jednom případě, další chybovali třikrát, čtyřikrát a pětkrát. Pátý mluvčí nesvázal celkem v osmi povinných případech. Pětkrát zaznělo *d'autres | ingrédients*, dvakrát (vždy od různých mluvčích) *qui vous | a pris, vous | ignorez, je vous | ai dit* a *tu les | as oubliés*. Dvakrát od stejného mluvčího zazněla spojení *tu les | a achetés* a *huit | heures*. Jedenkrát se v textu ještě vyskytlo *aux | Etats-Unis, dans | un instant, de temps | en temps*.

(d) Vázání s [R]

Tři mluvčí nesvázali spojení *premier | avril*.

(B) Zakázané vázání

Ze 135 (5x27) možností, kdy liaison zaznít neměla, svázali mluvčí v této skupině 63 výrazů. Chybovost byla 47 %. Oproti předcházejícím skupinám došlo k zakázanému vázání se všemi hláskami v textu zastoupenými. Zaznělo tedy [z], [n], [R] i [t].

(a) Vázání se [z]

I u této skupiny nastala chyba výlučně ve slově *haricots*. Tři z pěti mluvčích vyslovili [z]haricots jedenáctkrát, tedy ve všech případech, kdy se slovo v textu objevilo. Zbylí dva mluvčí

vyslovili [z]haricots každý desetkrát.

(b) Vázání s [n]

Přestože dva mluvčí ve vyslovování [n] v místech, kde bylo vázání zakázané, vůbec nechybovali, došlo k jeho vyslovení ve 23 % případů. Dvakrát se vyskytlo *a-t-on [n] acheté a garçon [n] était*. Další případy zazněly už pouze jednou, z úst stejného mluvčího: *jambon [n] en fines tranches, maison [n] et, boisson [n] extraordinaire*.

(c) Vázání s [R]

V zakázaném vázání s [R] chyboval pouze jediný mluvčí, a to ve výrazech *monsieur [R] arrive a monsieur [R] est*.

(d) Vázání s [t]

Jediné chybné vázání, ke kterému s [t] došlo, bylo po spojce *et*, a to pouze v jednom případě.

(C) Nepovinné vázání

Nepovinná liaison s [R] a [p] nezazněla ani jednou, v následujícím výčtu tedy zmíním pouze [z] a [t]. Celkem došlo k realizaci 5 % nepovinných vázání.

(a) Vázání se [z]

Čtyři z pěti mluvčích svázali alespoň jednou *pas [z] encore*. Toto spojení se v textu vyskytlo dvakrát a pouze jediný mluvčí svázal v obou dvou případech. Stejný mluvčí pak svázal i *pas [z] à mon aise*. Dvakrát ještě zaznělo *Espagnols [z] ont*.

(b) Vázání s [t]

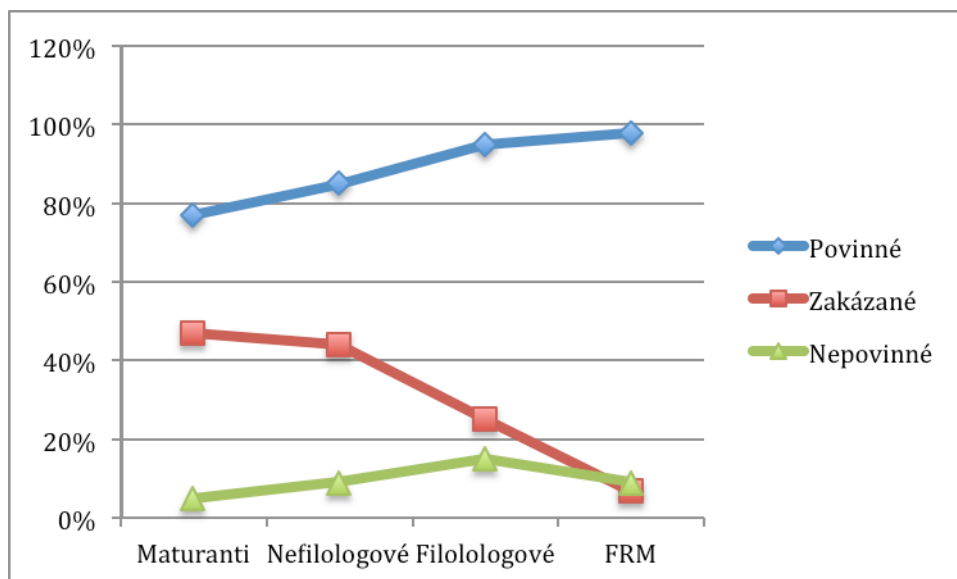
Dva mluvčí vyslovili [t] ve spojení *quand [t] est-il*. První z nich pak vyslovil ještě *qui est [t] allé a sont [t] ici*.

III. ROZBOR SKUPIN - SROVNÁNÍ

V této kapitole porovnám výsledky všech skupin spolu navzájem. Předpokládám, že maturanti budou mít největší procento chybovosti a zároveň uskuteční nejmenší počet nepovinných vázání, protože mají s francouzštinou nejmenší zkušenosti. Dále předpokládám, že s větší pokročilostí studentů se bude procento chybovosti snižovat a podíl uskutečněných vázání naopak zvyšovat. Od studentů filologie tedy očekávám nejméně chyb a největší počet nepovinných vázání. Dále lze předpokládat, že skupiny, které mají zkušenost s pobytem ve francouzsky mluvící zemi se budou svými výsledky více přibližovat rodilým mluvčím. Rozdíl mezi maturanty a nefilology by

tedy mohl být větší než rozdíl mezi nefilology a filology.

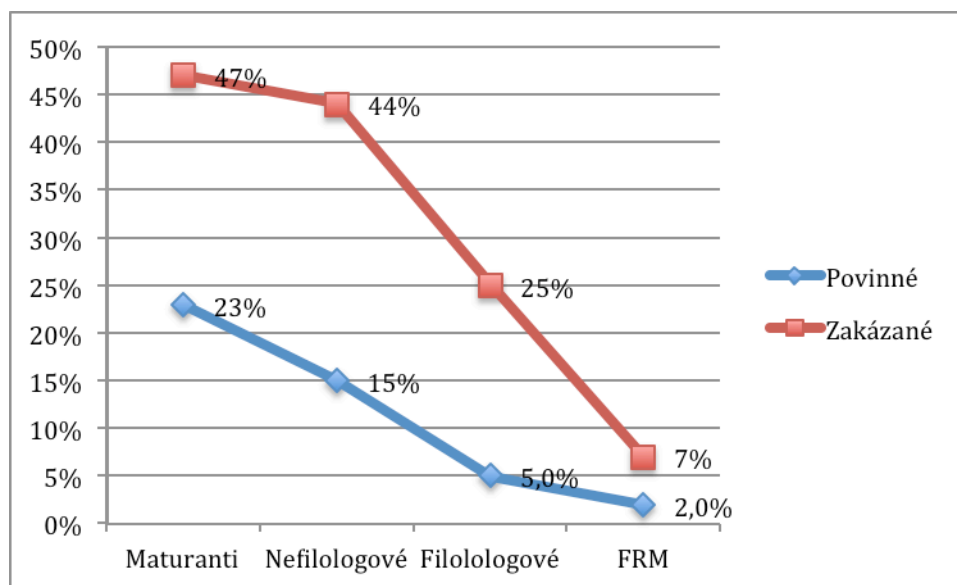
Graf č.2 znázorňuje v kolika procentech případů z celkového počtu potenciálních výskytů povinného, nepovinného a zakázaného vázání bylo vázání uskutečněno.

Není překvapivé, že nejčastěji mluvčí uplatňovali vázání povinné. Zajímavé ale je, že u českých mluvčích zaznívala častěji liaison zakázaná než liaison nepovinná. Ideálně by povinné vázání mělo zaznít ve 100 % případů, zakázané vůbec a počet uskutečněného nepovinného vázání by se měl pohybovat někde mezi oběma těmito hodnotami. U českých mluvčích se nule přibližují spíše hodnoty uskutečněných nepovinných vázání a rozdíl mezi počtem povinných a zakázaných vázání je výrazně nižší než ideálních 100 %. Takové výsledky ukazují, že liaison činí českým studentům nezanedbatelné obtíže. S rostoucí znalostí francouzštiny počet provedených povinných vázání stoupá, zatímco počet provedených zakázaných vázání klesá. Zdá se, že s rostoucí znalostí francouzštiny obtíže s liaison klesají.

Jak je z grafu č.3 patrné, větší problémy dělalo jak českým, tak francouzským rodilým mluvčím vázání zakázané. Chybovost se u povinného i zakázaného vázání s narůstající pokročilostí ve francouzštině opravdu snižuje. Oproti teoretickému předpokladu, že zkušenost s pobytem ve francouzsky mluvící zemi přiblíží studenty bez filologického vzdělání filologům, se výsledky nefilologů přibližují spíše maturantům. Studenti filologie se naopak v souladu s teoretickými předpoklady více přibližují rodilým mluvčím (viz zvýrazněná čísla v tabulce č.1).

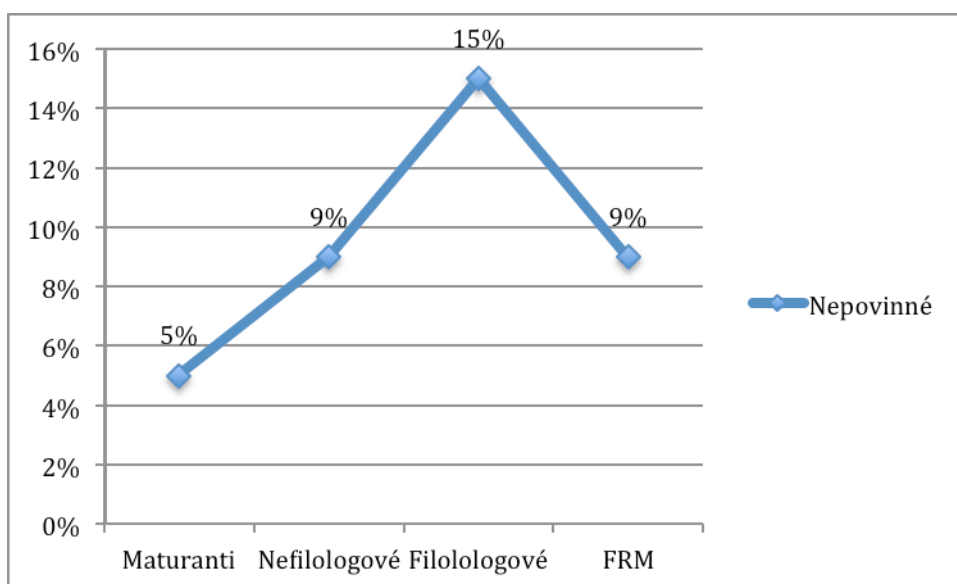
Graf č.3: srovnání procent chybovosti zkoumaných skupin. Červená křivka představuje uskutečněná zakázaná vázání, modrá pak neuskutečněná povinná vázání.

Tabulka č.1: Procento chybovosti

VÁZÁNÍ	Povinné	Zakázané
Maturanti	23 %	47 %
Nefilologové	15 %	44 %
Filologové	5 %	25 %
FRM	2 %	7 %

Graf č.4: Srovnání procenta uskutečněných nepovinných vázání.

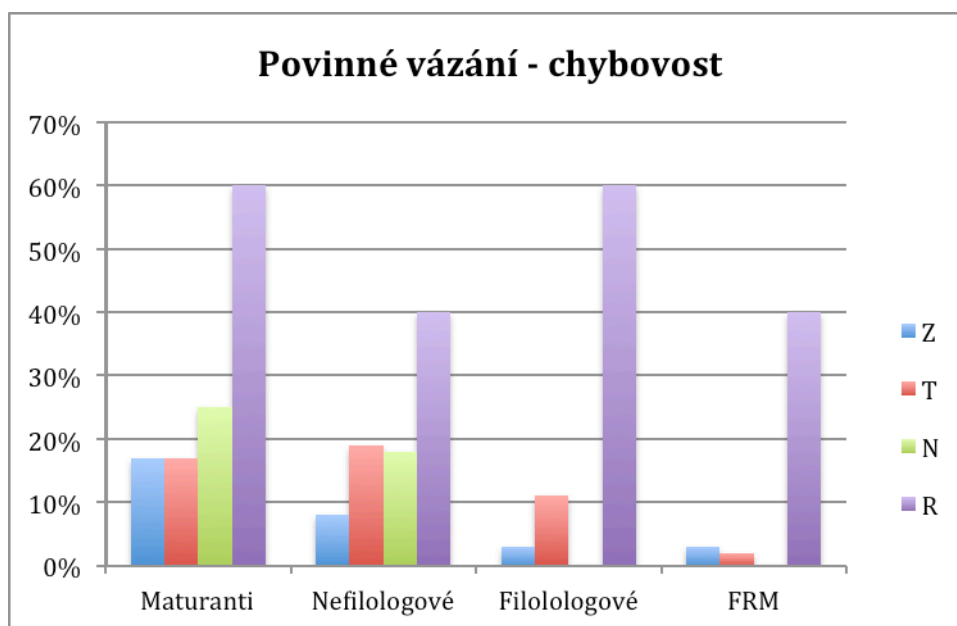

Výsledky v rámci nepovinného vázání také odpovídají předpokladu, že u českých studentů s narůstající znalostí francouzštiny narůstá i počet uskutečněných vázání. Stejně tak se potvrdilo, že výsledky nefilologů se o trochu více přibližují výsledkům maturantů spíše než filologů. Zajímavé ovšem je, že úplně nejvyšší počet vázání nevykázali francouzští rodilí mluvčí, nýbrž filologové. Vzdělání ve filologickém oboru pravděpodobně přibližuje studenty jazyku akademickému, kde se vázání vyskytuje častěji. Může se pak stát, že čeští studenti aplikují vázání více než francouzští rodilí mluvčí.²⁰

Dalším zajímavým faktem, který ze srovnání vyplynul, je, že výsledek francouzských rodilých mluvčích se shoduje s výsledkem nefilologů. Pobyt ve francouzsky mluvící zemi studenty nejspíše neseznamuje s akademickým jazykem, nýbrž s jazykem, kterým mluví průměrní francouzští rodilí mluvčí. Všichni účastníci výzkumu byli ve Francii na studijní stáži, nedá se tedy namítat, že by se setkávali pouze s nižšími vrstvami obyvatelstva a osvojili si jejich mluvu. Předpokládám tedy, že si obě skupiny českých studentů osvojili běžný hovorový jazyk vzdělaných mluvčích. Nefilologové pak pouhým odposloucháním dosáhli stejného jazykového stylu, jaký projevují francouzští rodilí mluvčí. Vzhledem ke své nižší jazykové pokročilosti ovšem projevují vyšší procento chybovosti. Oproti tomu filologové, kteří si během svých studií delší dobu osvojovali akademický jazyk, si uchovali tendenci aplikovat nepovinné vázání častěji i v běžné řeči.

1) Povinné vázání

Graf č.5: Chybovost u povinného vázání. U každé skupiny je zvlášť znázorněna chybovost ve vázání se [z], [t], [n] a [R].²¹

²⁰ V úvahu musíme vzít, že srovnání proběhlo na základě psaného neformálního dialogu.

²¹ Foném [p] není zastoupen, protože povinné vázání s [p] se nevyskytuje.

Procentuálně nejvyšší chybovost nastala u všech skupin shodně ve vázání s [R]. Takové vázání bylo ovšem v textu zastoupeno pouze jediným případem. Vysoká procentuální chybovost nám tedy pouze říká, že ve skupině nefilologů a francouzských rodilých mluvčích tři z pěti studentů odpověděli správně, mezi maturanty a filology to pak byli dva z pěti. Do dalších rozborů jsem [R] nezahrnula.

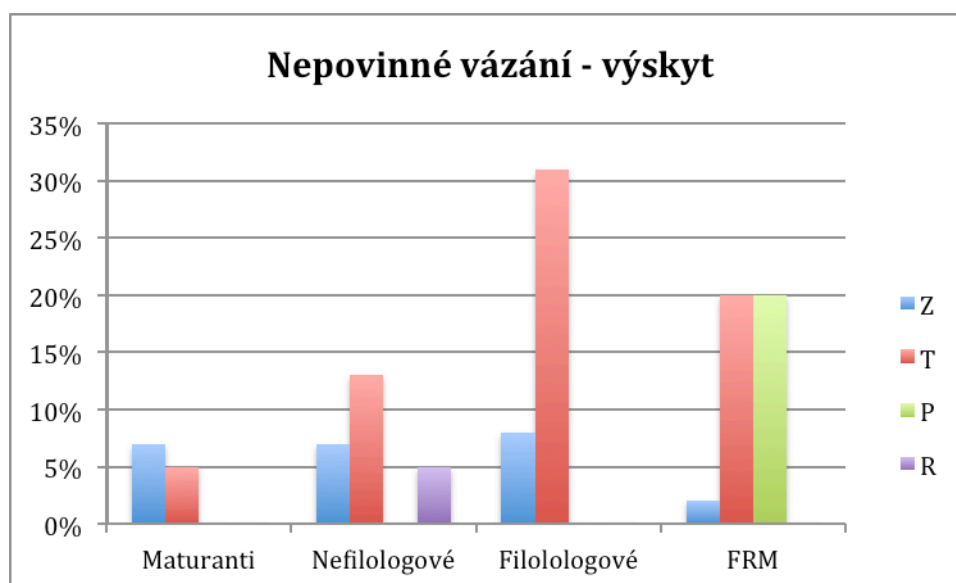
Co se ostatních fonémů týče, maturanti projevili relativně vysokou chybovost ve všech třech zbývajících ([n] 25 %, [t] 23 %, [z] 19 %). Nefilologové dosáhli obdobného výsledku ve vázání s [t] (22 %). Ve vázání s [n] už oproti maturantům chybovali výrazně méně, procento chybovosti je ale i tak stále relativně vysoké (18 %). Vázání se [z] činilo nefilologům obtíže nejmenší (chybovost byla 7 %). Filologové stejně jako francouzští rodilí mluvčí nevynechali ani jedno povinné vázání s [n], chybovost ve vázání se [z] byla u obou skupin taktéž stejná, a to 3 %. S [t] chybovali francouzští rodilí mluvčí ve 2 % případů. Filologové zde dosáhli své nejvyšší chybovosti (13 %).

Všechny tři skupiny českých studentů opomněly nejméně povinných vázání se [z]. Takový výsledek není překvapivý, uvážíme-li, že k vázání se [z] dochází asi v 50 % všech případů. Studenti se s ním zřejmě setkávají nejčastěji, a proto si ho i nejvíce osvojili. Vázání, které studentům naopak činilo největší obtíže, bylo vázání s [t] (průměrná chybovost 19 %). I zde dosáhli nejnižší chybovosti filologové. Výsledek nefilologů byl opět bližší maturantům, a to v tomto případě velmi výrazně. Rozdíl mezi oběma skupinami tvořilo pouhé jedno procento. Ve vázání s [n] filologové nechybovali ani v jediném případě. Chybovost zbylých dvou skupin dosáhla 18 % u nefilologů a 25 % u maturantů.

Větší chybovost ve vázání s [t] a [n] je dle mého názoru také spojena s jejich výskytem. Jelikož se taková vázání vyskytují méně často, studenti mají i menší možnost je odposlouchat. Protože se v obou těchto případech výsledky nefilologů velice liší od výsledků filologů a naopak se dost přibližují výsledkům maturantů, kritérium zkušenosti s pobytem ve francouzsky mluvící zemi se v tomto případě jeví jako zanedbatelné. Mám za to, že vzhledem k menšímu výskytu těchto jevů, se jim při výuce francouzštiny na středních a jazykových školách nevěnuje mnoho pozornosti. Naproti tomu vysokoškolské studium francouzštiny dopomohlo studentům k jejich osvojení.

2) Nepovinné vázání

Graf č.6: Procento uskutečněných nepovinných vázání se [z], [t], [p] a [R]²².

Rodilí mluvčí uskutečnili nepovinné vázání víceméně pouze s [t] a [p]. Oba fonémy zaznamenaly shodný výskyt, a to 20 %. [R] z jejich úst při vázání nezaznělo vůbec a [z] pouze ve 2 % případů. Čeští mluvčí pak, až na jedinou výjimku v podobě jednoho svázaného [R] ve skupině nefilologů, shodně uskutečnili pouze vázání s [t] a [z]. Foném [z] se v každé skupině vyskytoval téměř stejně často (7 % maturanti a nefilologové, 8 % filologové). V tomto případě se tedy realizace vázání očividně neodvíjí od stupně pokročilosti ve francouzštině ani zkušenosti s pobytem ve francouzsky mluvící zemi. U nefilologů a částečně i u maturantů je, podle mého názoru, relativně častý výskyt liaison se [z] (stejně jako nižší chybovost v rámci povinného vázání se stejným fonémem) způsoben častým výskytem povinného vázání s tímto fonémem. S vázáním se [z] se studenti setkávají častěji než s ostatními, může se pro ně tedy stát přirozenější takové vázání provést i v některých nepovinných postaveních. U francouzských rodilých mluvčích by podle mě stejná příčina mohla mít opačný efekt. Povinného vázání se [z] už je tolik, že necítí potřebu ho uplatňovat ještě fakultativně.

Rozdíly v uplatnění vázání s [t] byly značné. Nejčastěji jej uskutečnili filologové, a to téměř v jedné třetině všech případů (31 %). Rodilí mluvčí zaznamenali výskyt o 11 % nižší, tedy 20 %, nefilologové 13 % a maturanti 5 %.

Vázání s [p] je natolik řídké, že jeho realizace je českým mluvčím nejspíš velice nepřirozená. Nejen, že [p] nsvázali ani jednou, ale dokonce dvakrát zaznělo [tRozoptimist], jednou mezi

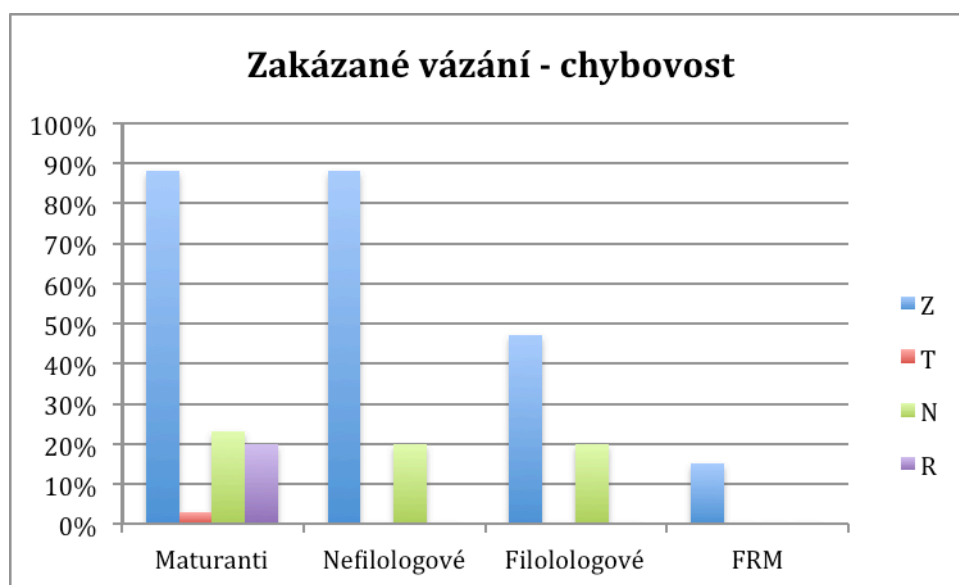
²² Foném [n] není zastoupen, protože nepovinné vázání s [n] se nevyskytuje.

maturanty a jednou mezi nefilology. Studenti měli evidentně tendenci na tomto místě liaison udělat, ale místo [p] vyslovili foném, který je jim ve vázání přirozenější, tedy [z].

Překvapující pro mě v tomto srovnání byly dvě věci. Za prvé, že v několika případech Češi vázali více než francouzští rodilí mluvčí ([z] – všechny skupiny, [t] – filologové). A za druhé, že maturanti v případě liaison se [z] dosáhli srovnatelného výsledku s ostatními skupinami českých mluvčích. Vzhledem k jejich nejmenším zkušenostem s jazykem jsem předpokládala, že nepovinné vázání se v této skupině nevyskytne téměř vůbec.

3) Zakázané vázání

Graf č.7: Chybovost u zakázaného vázání.

K naprosto největší chybovosti došlo (napříč všemi skupinami) ve vázání se [z]. Průměrná chybovost byla 60 %, průměrná chybovost českých mluvčích byla 74 %. Ve všech případech se jednalo o vázání před dyšným h. Při zvažování těchto výsledků musíme vzít v potaz, že z celkového počtu dvanácti zakázaných liaison se [z], bylo jedenáct před dyšným h, a to vždy ve spojení se slovem *haricots*. Výsledky maturantů a nefilologů jsou zcela shodné. V obou dvou skupinách všichni mluvčí přečetli [lezaRiko] ve 100 % případů. Je tedy evidentní, že studenti minimálně nevěděli, že *h* ve slově *haricots* je dyšné a s dyšným *h* k vázání nedochází. Stejně tak je možné, že problematiku dyšného a němého *h* neznají vůbec. Toto tvrzení ale vzhledem k charakteru korpusu nelze potvrdit. Na druhou stranu studenti prokázali znalost, že *h* se ve francouzštině nečte a také, že u slov, která na hlásku *h* začínají, může nastat vázání. Chybovost filologů byla oproti ostatním skupinám českých mluvčích výrazně nižší, ovšem i tak dost vysoká (48 %). Sami francouzští rodilí mluvčí chybovali v 15 % případů. Ukázalo se tedy, že problematika dyšného a němého *h* nečiní

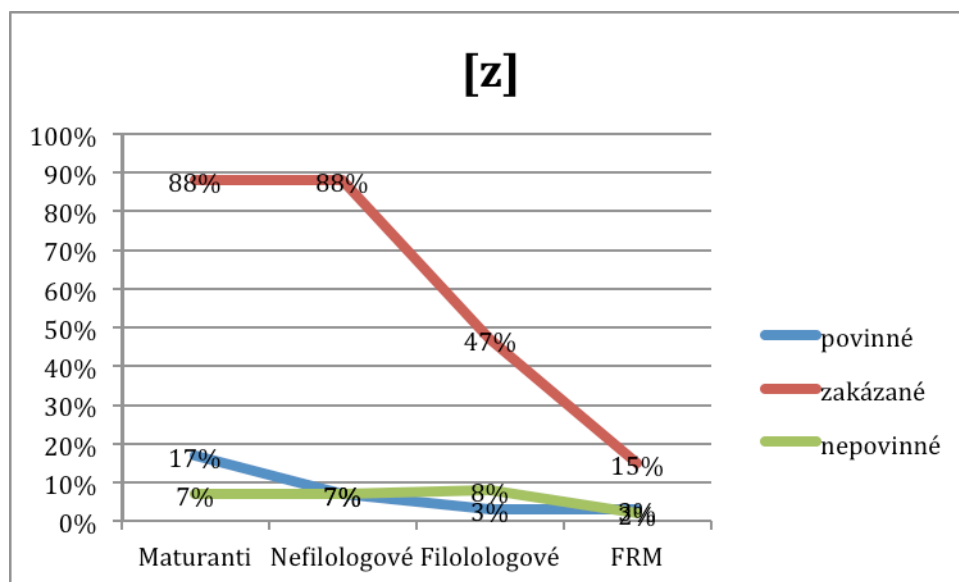
obtíže pouze studentům francouzštiny jako cizího jazyka, nýbrž i rodilým mluvčím. Ve vázáních s ostatními fonémy již francouzští rodilí mluvčí nechybovali.

Všechny tři skupiny českých mluvčích pak chybovaly ve vázání s [n], a to přibližně v jedné pětině případů (nefilologové a filologové 20 %, maturanti 23 %). Ve vázáních s [R] a [t] chybovali pouze maturanti. V jejich případě je možné zvažovat, zda se jednalo opravdu o chybovost ve vázání nebo jestli přečtení koncové souhlásky nebylo spíše chybou ve výslovnosti daného slova. Souhlásky na konci slova totiž přečetli několikrát i v situacích, kdy se o liaison jednat nemohlo.

IV. ROZBOR PODLE FONÉMŮ

1) Foném [z]

Graf č.8: Vázání s fonémem [z].

(A) Zakázané vázání s fonémem [z]

Nejvíce problémů se [z] měli čeští i francouzští mluvčí s vázáním zakázaným. Ve všech skupinách byla chybovost ve vázání zakázaném alespoň čtyřikrát vyšší než ve vázání povinném. Jak jsem již dříve uvedla, z celkového počtu dvanácti zakázaných vázání se [z], bylo jedenáct před dyšným h, a to vždy ve spojení se slovem *haricots*. Není tedy možné vyvozovat příliš všeobecné závěry, z hlediska schopnosti mluvčích rozlišovat mezi dyšným a němým *h*, ani usuzovat, jaké problémy mluvčím činí vázání [z]. Na druhou stranu můžeme prověřit, zda na realizaci vázání v tomto případě nemůže mít vliv determinant, který *haricots* předchází. *Haricots* se v textu vyskytly v různých spojeních: 5x *les*, 4x *des*, 1x *tes* a 1x *nos*. Foném [z] ve spojeních *tes haricots* a *nos haricots* zazněl shodně v 60 % případů. *Les [z]haricots* pak zaznělo v 67 % případů a *des*

[z]haricots v 68 %. Zdá se tedy, že kritérium určitosti členu nemělo na vyslovení [z] vliv. Rozdíl v četnosti výskytu [z]haricots po členu určitém a neurčitém bylo pouhé jedno procento. Na druhou stranu se zdá, že mluvčí měli menší tendenci vázat, vyskytlo-li se *haricots* ve spojení s přivlastňovacím zájmenem. Rozdíl ani v tomto případě nebyl velký, ale na druhou stranu ani zanedbatelný. Zajímavé bylo, že největší chybovost nastala v jednom konkrétním případě. Ve větě *A-t-on acheté des haricots?* svázali *des[z]haricots* všichni čeští mluvčí a dva francouzští. Chybovost u tohoto konkrétního případu tedy dosáhla 85 %.

K chybnému vyslovení [z] došlo ještě v jednom případě. A to nikoli mezi Čechy, ale ve skupině francouzských rodilých mluvčích. Chyba nastala svázáním ve spojení *repas[z]assez chic*. V rámci vyslovení tohoto spojení zazní [pazase]. Takto se vysloví i spojení *pas assez*, uplatníme-li v tomto případě fakultativní vázání. Mluvčí tedy, podle mého názoru, udělal chybu ve spojení *repas assez* analogicky k *pas assez*. Mluvčí, který v tomto případě chyboval, v jiném spojení v textu po *pas liaison* aplikoval.

(B) Povinné vázání s fonémem [z]

V rámci povinného vázání nebylo v deseti případech s následující samohláskou svázáno *vous*. 80 % chyb udělali maturanti. Šestkrát ve spojení se slovesem *avoir*, avšak ani v jednom případě nebylo *vous* podmětem. K chybám došlo ve spojeních *qu'est-ce qui vous a pris a je vous ai dit*, kde je *vous* předmětem. Ve spojení *vous avez* nechyboval nikdo. Toto spojení se ve francouzštině vyskytuje tak často, že si jej dobře osvojili i studenti s nižší úrovní francouzštiny. Následovaly-li za *vous* tvary slovesa *avoir*, které se v přítomném časování váží k jiné osobě než-li druhé množného čísla, vázání opomnělo 50 % maturantů a 10 % nefilologů. Čtyřikrát pak ještě nedošlo ke svázání, následovalo-li za *vous* jiné sloveso než *avoir* (v tomto případě *ignorer*). K chybám tedy, dle mého názoru, došlo ve spojeních, se kterými se studenti setkávají méně často a vázání v těchto případech nemají zautomatizované.

Pětkrát nedošlo ke svázání určitého členu v množném čísle se slovesem *avoir* (pouze mezi maturanty). Čtyřikrát zaznělo *les | as* a jednou *les | a*. K chybě nedošlo následovalo-li za *les* sloveso *avoir* v první osobě jednotného čísla nebo podstatné jméno. Zdá se tedy, že větší problémy studentům dělalo svázat *les*, vyskytlo-li se ve větě jako zájmeno. *Les* jako určitý člen jim nečinilo obtíže. Po jedné neprovedené liaison zaznamenaly předložkové vazby *dans | un* a *aux | Etats-Unis* a ustálené spojení *de temps | en temps*. Chybovali pouze maturanti. Nejvíce chyb (chybovost dosáhla 80 %) zaznamenala spojení *d'autres | ingrédients*. Mezi maturanty a nefilology neschválal nikdo, ve skupině filologů a francouzských rodilých mluvčích provedli liaison shodně tři mluvčí z pěti. Již při určování tohoto vázání jsem měla s jeho zařazením problémy, protože zdroje se o spojení adjektiva v množném čísle a podstatného jména nevyjadřují zcela jasně. Například Dohalská & Schulzová ve

své učebnici sice v příkladech, kdy je liaison povinná, uvádí mj. spojení *chers enfants* nebo *quels enfants*, ovšem ve výčtu slovních druhů, mezi kterými je vázání povinné, už jej nezmiňují. Podle dělení Pierra R. Léona takovéto případy spadají do kategorie II-1-(A), jedná se tedy o povinné vázání v rámci *groupe nominal*. Za *groupe nominal* Léon považuje determinant a podstatné jméno. Mezi determinanty pak zahrnuje mj. i přídavná jména²³. Tohoto dělení jsem se držela i já. Považujeme-li tedy vázání v tomto případě za povinné, chybovost rodilých mluvčích je 40 %. Jejich průměrná chybovost ovšem byla v nepovinném vázání 2,3 %. Pokud bychom takové vázání považovali za povinné, došlo by k jeho realizaci v 60 % případů. Francouzští mluvčí ovšem v průměru uskutečnili 9 % nepovinných vázání. Došla jsem tedy k závěru, že se francouzština od povinného vázání adjektiva v množném čísle s podstatným jménem postupně odklání. Někteří mluvčí tedy necítí potřebu v tomto případě vázat, jiní ano. Tím si vysvětlují onu velkou odchylku od průměrného vázání povinného i nepovinného.

(C) Nepovinné vázání s fonémem [z]

V rámci nepovinné liaison se [z] bylo nejčastěji vázaným slovem *pas*. V textu se vyskytlo celkem čtyřikrát, z toho dvakrát ve spojení s *encore*. Vždy došlo k jeho svázání alespoň jednou. Nejčastěji zaznívalo *pas [z] encore*. Ze čtyřiceti možných zaznamenalo třináct výskytů, a to ani jednou mezi francouzskými rodilými mluvčími. Zvážíme-li tedy pouze skupiny českých mluvčích, výskyt byl dokonce 43 %, z nichž nejvyšší počet vázání uplatnili maturanti. Zajímavé je, že *pas encore*, které se v textu objevilo na prvním místě, zaznamenalo mezi českými mluvčími o 20 % vyšší počet výskytů než *pas encore*, které se v textu objevilo jako druhé. V obou případech se přitom jednalo o obdobnou větnou konstrukci.

a) *Mais il n'est pas encore trop tard, hein?*

b) *Le déjeuner n'est pas encore prêt.*

Ke kolísání došlo pouze ve skupině maturantů. Mluvčí, kteří se rozhodli *pas encore* svázat, mezi filology i nefilology, tak učinili v obou dvou případech. Dvakrát pak ještě zaznělo *pas [z] à mon aise*, jednou mezi maturanty a jednou mezi francouzskými rodilými mluvčími. Jeden výskyt zaznamenalo také *pas [z] uniquement*. Žádný mluvčí nespojil *pas* ve všech případech.

Dalším typem vázání, které zaznívalo sice už méně, ale vždy jej uplatnil alespoň jeden mluvčí, bylo vázání po podstatném jméně v množném čísle. Ani v jednom z takových případů [z] nezaznělo z úst francouzského rodilého mluvčího. K vázání došlo ve spojeních *légumes [z] épics, bières [z] allemandes* (v obou případech zde vázání uplatnil stejný mluvčí ze skupiny filologů), *Espagnols [z] ont* (zaznělo dvakrát mezi nefilology a dvakrát mezi maturanty) a *amis [z] américains* (objevilo se jedenkrát, opět mezi filology). Celkem tedy čeští mluvčí uskutečnili 12 % možných vázání po

²³ Za příklad Léon dává *les[z]autres[z]amis* a *quels[z]amis*

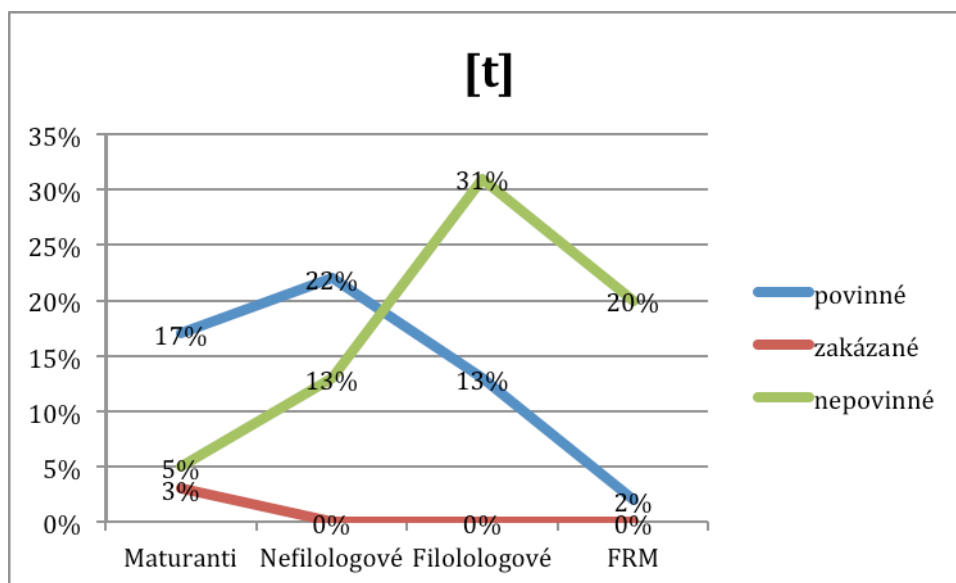
podstatném jméně v množném čísle. Zajímavé je, že filologové uskutečnili vázání, následovalo-li za podstatným jménem jméno přídavné a maturanti a nefilologové zase vázali ve spojení se slovesem *avoir*.

Vyskytlo se i vázání po slovesech, a to po *avoir*, *être* a *retourner*. K vázání se slovesem *être* došlo ve tvaru první osoby jednotného čísla, a to ve spojeních *je suis [z] à la maison* a *c'est donc moi qui suis [z] une idiote*. Každý z výrazů zazněl jednou od dvou různých francouzských rodilých mluvčích. Vázání po *avoir* se vyskytlo jednou ve spojení *tu les as [z] acheté*, a to pro mě docela překvapivě mezi maturanty. K poslednímu vázání po slovesném tvaru došlo také pouze jednou, ale mezi nefilology, a to ve větě: „*Tu y retournes [z] encore aujourd'hui?*“. Vázání po slovese se tedy objevilo ve čtyřech případech. V textu bylo časovaných sloves zakončených na *s* nebo *z* (tedy s potenciálem na vyslovení [z]) a následovaných samohláskou celkem deset. Vázání tedy nastalo ve 2 % všech případů. K vázání nedošlo ve spojeních: *pris | autant*, *pris | un*, *serais | à*, *pars | à*, *avez | acheté* ani *as | oublié*.

Bezchybně zazněla spojení zájmena v množném čísle (jednalo-li se o podmět) a příslušného tvaru slovesa *avoir*, determinantu a podstatného jména (*nos études*, *les Espagnols*, *des amis*, *ses amis*, *deux Américains*) a ustálené spojení *États-Unis*. Všichni mluvčí dále svázali správně po jednom zájmeném *les* (v ostatních třech případech se vyskytly chyby – viz výše) a po předložce *dans* ve spojení s neurčitým členem ženského rodu. Ve spojení *dans* s neurčitým členem mužského rodu, jak jsem již dříve popsala, jeden mluvčí ovšem chybu udělal. Stejný mluvčí tedy přečetl *dans | un* a *dans[z]une*. Mohlo se tedy jednat o nejistotu zda se s předložkou *dans* váže či ne. Napadá mě ovšem také varianta, že vyslovit za sebou nosovou samohlásku, *z* a opět nosovou samohlásku, mohlo mluvčímu činit větší potíže než spojit nosovou samohlásku, *z* a samohlásku ústní.

2) Foném [t]

Graf č.9: Vázání s fonémem [t].

(A) Povinné vázání s fonémem [t]

Ve vázání s [t] nedělalo účastníkům výzkumu největší problém vázání zakázané, jak tomu bylo v případě liaison se [z], nýbrž jako nejproblematictější se ukázalo vázání povinné. Většinu chyb udělali čeští mluvčí, ale k jedné chybě došlo i mezi francouzskými rodilými mluvčími, a to když nezaznělo vázání ve spojení *dont | on*. Toto vázání činilo obtíže i českým mluvčím. Vázání opomnělo jedenáct z nich, chybovost českých mluvčích u tohoto vázání tedy byla 73 %. Úspěšnost v realizaci této povinné liaison stoupala spolu s úrovní francouzštiny. Maturanti zde chybovali všichni, nefilologové čtyři a filologové už pouze dva. Nejvíce chyb se vyskytlo ve spojení *petit espagnol*. V tomto případě všichni francouzští rodilí mluvčí svázali, ale dvanáct Čechů přečetlo *petit | espagnol*. Chybovost českých mluvčích zde tedy dosáhla dokonce 80 %. Ve 20 % případů Češi nesvázali ani ve spojení *vingt-huit*. Chybovali dva nefilologové a jeden filolog. Všichni maturanti zde vázali správně. Dále jeden maturant dvakrát špatně nesvázal *huit heures* a jiný maturant pak ještě jednou nesvázal *arrivent-ils*. Vázání ve všech ostatních spojeních slovesa v inverzi a podmětu zazněla správně.

Bez chyby všichni čeští i francouzští mluvčí vázali ve spojeních *peut-être* a *huit-ans*.

(B) Zakázané vázání s fonémem [t]

Chybu v zakázaném vázání s [t] udělal pouze jeden mluvčí - maturant, který svázal po spojce *et*. Evidentně se ovšem nejednalo o to, že by student nevěděl, že po spojce *et* se neváže. Ve čtyřech

dalších případech, kdy se v textu vyskytlo *et* následované samohláskou, už nevázal. Bez problémů si studenti také poradili s podstatnými jmény v jednotném čísle následovanými slovem začínajícím na samohlásku. Ani v jednom případě nikdo nesvázal.

(C) Nepovinné vázání s fonémem [t]

Nepovinné vázání s [t] zaznamenalo nejvíce realizací mezi nepovinnými vázáními vůbec. Převážnou část tvořilo vázání po slovese *être*. Nejčastěji se sloveso v textu vyskytovalo ve třetí osobě jednotného čísla přítomného času, tedy *est*. Nejvíce mluvčích *est* svázalo, jednalo-li se o pomocné sloveso ve složeném čase minulém (*passé composé*). Spojení *qui est [t] allé* zaznělo v 50 % a *il est [t] arrivé* ve 45 % případů. Ve většině případů vázali Češi, francouzský rodilý mluvčí vázal pouze jeden. Filologové vázali všichni, nefilologové tři. V prvním případě svázal také jeden maturant, *il est arrivé* už však vyslovil bez liaison. Další nejčastější výskyt zaznamenalo vázání po *est* ve spojení *il est en vacances*. Zaznělo ve 28 % případů. Stejně jako v případě *passé composé* i zde nejvíce vázání provedli filologové (šest z dvaceti možných), dále nefilologové (tři z dvaceti možných) a dvakrát zaznělo *il est [t] en vacances* mezi francouzskými rodilými mluvčími. *Il est [t] incapable* vyslovili čtyři z pěti francouzských rodilých mluvčích, mezi Čechy pouze dva nefilologové. Jednou, mezi filology, pak ještě zaznělo *c'est [t] absolument*. Zdá se tedy, že čeští mluvčí mají silnou potřebu a nebo zvyk vázat mezi pomocným a významovým slovesem v rámci složeného času minulého. Francouzští mluvčí zřejmě cítí bližší vztah v rámci přísudku jmenného se sponou.²⁴

Sloveso *être* se v textu ještě vyskytlo v první osobě množného čísla přítomného času. Ve spojení *les haricots sont [t] ici* vázání uskutečnili tři francouzští rodilí mluvčí, dva nefilologové, jeden filolog a jeden maturant. Celkově tedy ke svázání po *sont* došlo ve 35 % případů. Ke svázání slovesa *être* došlo ještě ve třetí osobě jednotného čísla imperfekta, tedy ve tvaru *était*. Jeden francouzský mluvčí svázal ve spojení *était [t] une*. Tento tvar s potenciálem ke svázání se v textu vyskytl celkem třikrát. Ve spojení *était un* a *était ingénieur* však nesvázal nikdo. Celkem tedy bylo vázání po *était* uskutečněno ve 2 % případů.

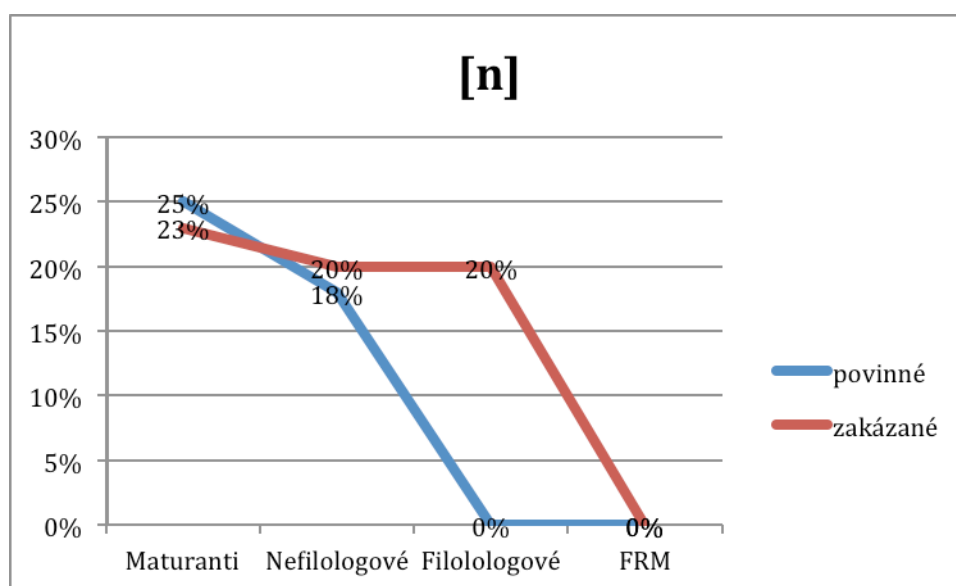
Kromě slovesa *être*, mluvčí také uplatnili vázání po *quand*. *Quand [t] est-il arrivé* zaznělo celkem osmkrát, tedy ve 42 % případů. Třikrát jej vyslovili filologové, dvakrát francouzští rodilí mluvčí a maturanti a také jeden nefilolog. Dále [t] zaznělo ve spojení *il faut [t] encore* (jeden výskyt mezi filology) a *on a seulement [t] oublié* (jeden výskyt mezi maturanty).

Liaison se vůbec nevyskytla po slovech *vraiment*, *souvent* a *maintenant*.

²⁴ Dle francouzské syntaxe se jedná o vztah *prédicat* a *complément d'objet direct*.

3) Foném [n]

Graf č.10: Vázání s fonémem [n].

U liaison s [n] je zajímavý výsledek filologů. Zatímco u ostatních skupin se chybovost v povinném a nepovinném vázání lišila maximálně o dvě procenta, u filologů byl rozdíl 20 %. V povinném vázání, stejně jako francouzští rodilí mluvčí, neudělali filologové chybu žádnou. Co se zakázaného vázání týče, celá skupina shodně vyslovila [n] po *on* v otázce tvořené inverzí. Ve všech případech chybně zaznělo *a-t-on [n] acheté*. Stejnou chybu udělali i všichni nefilologové a dva maturanti. Chybovost českých mluvčích tedy byla 80 %. Druhým jevem, ve kterém Češi chybovali, bylo vázání po podstatném jméně v jednotném čísle. Chybovali nejčastěji maturanti, ale chyba se vyskytla i mezi nefilology a filology. Chybná vázání zazněla ve spojeních *maison [n] et* (po jednom výskytu u maturantů a nefilologů), *boisson [n] extraordinaire* (jeden výskyt u maturantů, jeden u filologů), *garçon [n] j'était* (dva výskyty u maturantů) a *jambon [n] en* (jeden výskyt u maturantů). Ani jednou vázání po podstatném jméně v jednotném čísle nezaznělo pouze ve spojení *maman avait*.

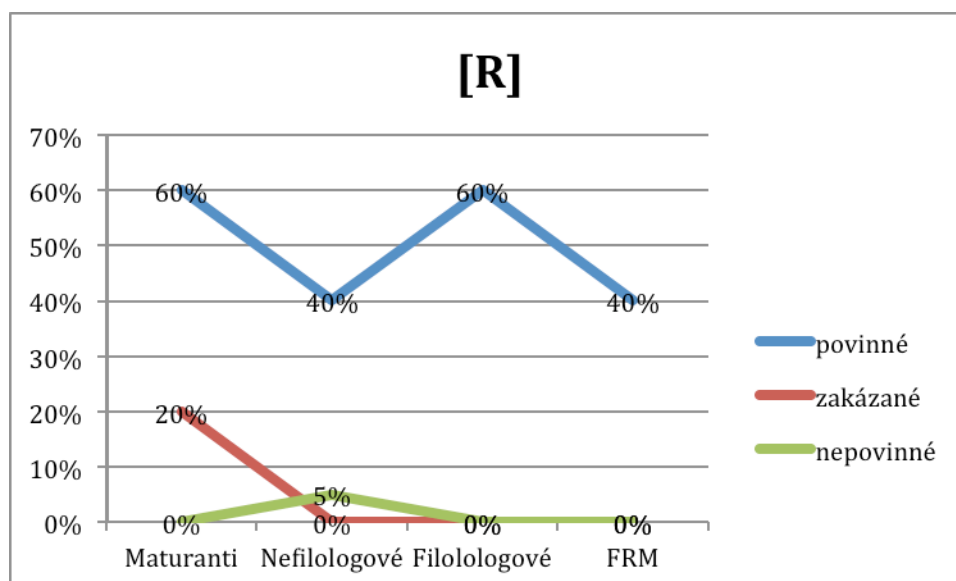
Chyby v povinném vázání se vyskytly pouze u maturantů a nefilologů. Dále se tedy budu věnovat rozboru pouze těchto dvou skupin. Filologové a francouzští rodilí mluvčí dosáhli 0 % chybovosti. Nejčastěji se opakující chybou v povinném vázání bylo vyslovené [n] po přivlastňovacích zájmenech v jednotném čísle. Žádný z mluvčích v obou skupinách nechyboval pokaždé, vyskytlo-li se přivlastňovací zájmeno v jednotném čísle v textu. Kromě jediného mluvčího (ze skupiny maturantů) ovšem každý zachoval nosovost samohlásky a nevyslovil [n] alespoň jednou. Jedenkrát zaznělo *mon | aise*, čtyřikrát *son | emploi*, šestkrát *ton | apéro* a čtyřikrát *ton | aise*. Spojení *ton aise* se v textu vyskytlo celkem dvakrát. Při prvním výskytu došlo k zachování

nosovosti třikrát, ve druhém už pouze jednou. Spojení *mon amour* pak přečetli správně všichni. Další případy opomenutého vázání se vyskytly po zájmenu *on*. Zájmeno se v textu před slovem začínajícím na samohlásku vyskytlo celkem šestkrát. Pětkrát za ním následovalo *avoir* v příslušném tvaru. Dvakrát se jednalo o přítomný čas, z toho k chybě ve vázání došlo pouze v prvním případě, a to jednou mezi maturanty. Třikrát se *on a* vyskytlo v textu v rámci *passé composé*. Z toho v prvním případě vázání nezaznělo opět pouze jednou mezi maturanty, ve druhém nechyboval nikdo a ve třetím vázání opomněli dva mluvčí z obou skupin. Spojení *on y va* přečetli správně opět všichni. Celkem čtyřikrát nedošlo ke svázání neurčitého členu v jednotném čísle. Dvakrát zaznělo *un | instant* (jeden výskyt mezi maturanty a jeden mezi nefilology) a *un | avocat* (dva výskyty u maturantů). Poslední případ, kdy místo [n] zazněla nosová samohláska, byl po předložce *en*. Dvakrát zaznělo *en | Allemagne* (jednou mezi maturanty, jednou u nefilologů) a stejně tak *en | Amérique* (dvakrát u maturantů).

U všech slovních druhů, které byly v rámci povinného vázání s [n] v textu zastoupeny, se vyskytlo jak chybné, tak správné vázání. Vzhledem k tomu, že nechybovali pouze někteří mluvčí, ale 90 % z nich (tedy ze dvou rozboru podrobených skupin), nedošla jsem k závěru, že by studentům, případně některému z nich, dělalo problém nějaké konkrétní slovo nebo slovní spojení. Závěrem tedy je, že studenti bez filologického vzdělání ve 22 % případů neuskutečnili povinné vázání s [n] a tento jev jim tedy činí obtíže.

4) Foném [R]

Graf č.11: Vázání s [R].

(A) Povinné vázání s fonémem [R]

Jak je z grafu č.10 patrné, u povinného vázání s [R] došlo k zajímavému kolísání. Je nutné podotknout, že takové vázání se v textu vyskytlo pouze v jediném případě, a to ve spojení *premier avril*. 40 % chybovost tedy znamená, že *premier [R] avril* přečetli tři mluvčí z pěti. Pokud tak učinili pouze dva mluvčí, chybovost byla 60 %. Vzhledem k tomu, že dva francouzští rodilí mluvčí zde nesvázali, nabízí se otázka, zda je vázání v tomto případě opravdu povinné. Na druhou stranu 60 % provedených nepovinných vázání, v porovnání s 9 %, kterých skupina v průměru dosáhla, také není odpovídající. Domnívám se, že se jedná o stejný případ jako *d'autres ingrédients*, který jsem popsala v bodě IV-1-(B). Ke kolísání ve vázání mezi přídatným a podstatným jménem tedy nedochází pouze v čísle množném, ale i jednotném.

(B) Nepovinné vázání s fonémem [R]

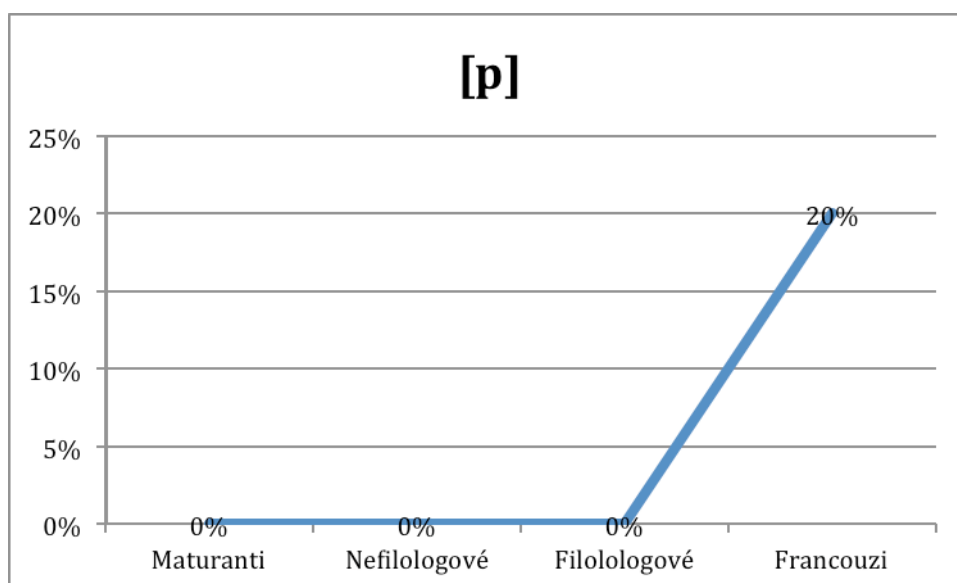
Možnost nepovinného vázání s [R] se v textu naskytl čtyřikrát. Vždy se jednalo o infinitiv následovaný předložkou, spojkou a nebo členem. Z celkového počtu osmdesáti potenciálních výskytů zaznělo svázané [R] pouze jedinkrát, a to mezi nefilology. Liaison s [R] sice není zakázaná, ale dochází k ní velice zřídka.

(C) Zakázané vázání s fonémem [R]

Zakázané vázání s [R] se v textu vyskytlo dvakrát, a to v obou případech ve spojení s *monsieur*. Vázání zaznělo u každého z nich jednou, a to vždy v podání stejného mluvčího (maturant). Z dvaceti mluvčích tedy v zakázaném vázání chyboval pouze jeden.

5) Foném [p]

Graf č.12: Vázání s fonémem [p].

Vázání se slovy zakončenými na [p] se v textu vyskytla pouze v nepovinné podobě.²⁵ Místa potenciálního výskytu byla celkem dvě, a to *trop à ton aise* a *trop optimiste*. Z českých mluvčích nespájal nikdo ani v jednom případě, mezi francouzskými rodilými mluvčími pak jeden mluvčí spájal v obou dvou případech.

V. ROZBOR PODLE GRAMATICKÝCH STRUKTUR

1) Podstatná jména v jednotném čísle

(A) Foném [n]

Ke svázání s [n] došlo ve slovech *maison*, *boisson* a *garçon*. Každé ze slov zaznamenalo dva výskyty. Ke čtyřem z nich došlo ve skupině maturantů, jedno vázání záznelo ve skupině nefilologů i filologů. Francouzský mluvčí nechyboval ani jeden. Liaison naopak nezazněla po *maman* a *jambon*. Čeští mluvčí chybovali v 8 % případů. Francouzští mluvčí v tomto případě nechybovali.

(B) Foném [t]

Možnost svázat podstatné jméno v jednotném čísle zakončené na [t] se v textu vyskytla celkem dvakrát. *Comportement* ani *boulot* s následující samohláskou však svázány nebyly ani v jediném případě. Ani v tomto případě ve skupině francouzských rodilých mluvčích k chybnému vázání nedošlo.

(C) Foném [R]

Celkem dvakrát se v textu objevilo *monsieur* následované slovem začínajícím na vokál. Oba dva případy svázal jeden maturant. Průměrná chybovost českých mluvčích v tomto případě byla 7 %. Francouzští rodilí mluvčí zde nechybovali.

(D) Foném [z]

Vázání se [z] mohlo nastat pouze v jediném případě, a to po *repas*. Jeden francouzský rodilý mluvčí v tomto případě opravdu svázal. Průměrná chybovost byla 5 %, čeští mluvčí v tomto případě nechybovali ani jednou.

K chybnému svázání podstatného jména v jednotném čísle tedy došlo mezi českými

²⁵ Povinné vázání s [p] neexistuje. Zakázané by se teoreticky mohlo vyskytnout u podstatného jména v jednotném čísle zakončeném na p. Možný výskyt takového slova v kombinaci s následujícím slovem začínajícím na samohlásku je ovšem tak řídký, že jsem si tuto možnost dovolila opomenout.

mluvčími pouze s fonémy [n] a [R]. Chybovost byla v obou případech srovnatelná a vzhledem k průměrné chybovosti českých mluvčích v zakázaném vázání (39 %) i relativně nízká ([n] 8 %, [R] 7 %). Z celkového počtu deseti chyb, které se při svázání podstatného jména v jednotném čísle vyskytly, sedm zaznělo ve skupině maturantů. Ostatní skupiny pak zaznamenaly každá po jedné chybě. Maturanti chybovali celkem v 17 % případů. Na to, aby se z toho dalo usoudit, že mluvčí z této skupiny nevědí, že po podstatném jméně v jednotném čísle se neváže, je procento chybovosti 17 příliš nízké. Uvážíme-li, že průměrná chybovost zbylých dvou skupin českých mluvčích byla 3 %, je výsledek maturantů více než šestkrát horší. Průměrná chybovost maturantů v zakázaném vázání nebyla ovšem ani dvakrát vyšší než chybovost ostatních dvou skupin českých mluvčích (maturanti: 47 %, nefilologové: 44 %, filologové: 25 %). Stejně jako v bodě III-3 mě to tedy vede k úvaze, zda se ve všech případech opravdu jednalo o chybu ve vázání a nešlo-li spíše o chybu ve výslovnosti. Během nahrávání jsem u maturantů vícekrát zaznamenala, že vyslovili němý koncový konsonant (v případech, kdy se o liaison jednat nemohlo).

2) Podstatná jména v množném čísle

Podstatné jméno v množném čísle následované slovem začínajícím na samohlásku se v textu objevilo celkem čtyřikrát. *Légumes* a *tranches* byly následovány spojkou *et*. Vázání v tomto velice neobvyklém případě uplatnil jeden mluvčí ze skupiny filologů. Dále se vyskytlo spojení s přídavným jménem. *Bières [z] Jallemandes* přečetl opět jeden mluvčí ze skupiny filologů. Nejvíce výskytů zaznamenalo vázání ve spojení podmět-přísudek. *Espagnols [z] ont* zaznělo celkem čtyřikrát. Zajímavé je, že v tomto případě svázali dva nefilologové a dva maturanti. Francouzští mluvčí vázání po podstatném jméně v množném čísle neuplatnili ani jednou. Zdá se tedy, že francouzští mluvčí nemají tendenci po podstatném jméně v množném čísle vázat, a to bez ohledu na slovní druh druhého vázaného slova. Filologové v některých případech uplatnili i nepovinná vázání, která se běžně vyskytují jen velice zřídka. Čeští studenti s menší znalostí francouzštiny svázali podstatné jméno v množném čísle pouze, jednalo-li se o vztah podmět-přísudek. Uplatnění vázání by v tomto případě mohlo být analogií k povinnému vázání ve vztahu podmět-přísudek, je-li podmětem zájmeno. Tuto úvahu, dle mého názoru, podporuje i fakt, že přísudkem je zde sloveso *avoir*, tedy sloveso, které musí dobře znát všichni studenti, kteří z francouzštiny složili maturitní zkoušku. Věřím, že spojení *ils [z] ont* mají studenti natolik zafixované, že někteří z nich analogicky uplatnili vázání i v případě *Espagnols [z] ont*. Vázání po podstatném jméně v množném čísle bylo uskutečněno celkem v 10 % případů. Z francouzských rodilých mluvčích nepovinné vázání v tomto případě neuplatnil nikdo.

3) Slovesa

Ve vázání po slovesech případě mohly zaznít fonémy [z], [t] a [R]. Rozdíly v uplatnění vázání jednotlivých fonémů byly značné.

(A) Foném [R]

Sloveso zakončené na *r*, tedy v infinitivním tvaru, následované samohláskou se v textu vyskytlo čtyřikrát. Ke svázání došlo jen jednou, a to ve skupině nefilologů. Celkem byla realizována 2 % ze všech potenciálních vázání. Vzhledem k tomu, že mluvčí, který vázání v tomto případě uplatnil, vyslovil [R] například i ve slově *déjeuner*, se opět nabízí otázka, zda se i v tomto případě nejednalo spíše o špatnou výslovnost.

(B) Foném [z]

Ke svázání slovesných tvarů zakončených na *s* nebo *z* došlo celkem sedmkrát, a to po slovesech *avoir*, *être* a *retourner*. Nejvíce výskytů (3) zaznamenala skupina nefilologů. Jednou svázali maturanti a filologové, dvakrát francouzští rodilí mluvčí. Celkem zazněla 3 % z nepovinných vázání po slovesech. Výsledek pouze českých mluvčích byla také 3 %.

Jelikož se sloveso *être* vyskytuje i ve tvarech zakončených na [t], nabízí se nám tak možnost srovnání četnosti výskytu vázání jednoho slovesa u dvou fonémů. Proto jsem spočítala, že pouze v rámci tvarů slovesa *être*, čeští mluvčí uplatnili vázání se [z] v 11 % případů.

(C) Foném [t]

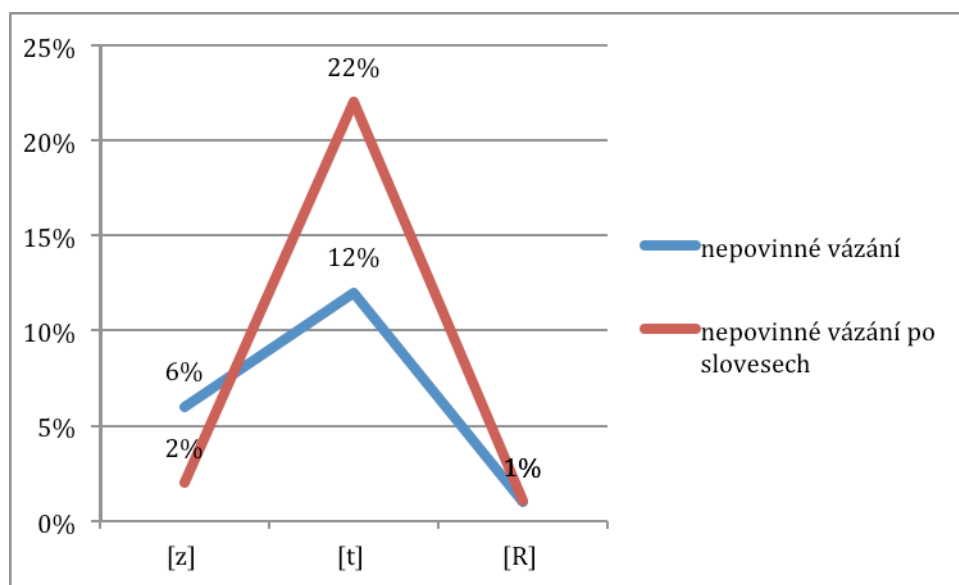
Oproti předcházejícím dvěma případům se vázání s [t] vyskytovalo výrazně častěji. Uskutečněno bylo 22 % potenciálních případů nepovinného vázání. Uvážíme-li pouze české mluvčí, výsledek byl ještě vyšší, a to 30 %. K nepovinné liaison po slovese *être* došlo ve 34 % případů.²⁶ Srovnáme-li nepovinné vázání tvarů slovesa *être* při liaison se [z] a [t], čeští mluvčí vážou téměř třikrát častěji, jedná-li se o vázání s [t] ([t] 34 %, [z] 11 %).

Vázání po slovesech v inverzi (*venait-il*, *est-il*, *arrivent-ils*) zaznamenalo úspěšnost 98 %, což je zároveň i celková úspěšnost v povinném vázání po slovesech.

Zajímavé je srovnání všech nepovinných vázání s nepovinným vázáním po slovesech.

²⁶ Podrobný rozbor vázání po slovese *être* viz bod IV-2-C: Rozbor podle fonémů: [t].

Graf č.13: Srovnání průměrných hodnot nepovinného vázání s nepovinným vázáním po slovesech.

Z grafu jasně vyplývá, že v rámci fonému [t] vázání po slovesech zaznamenalo vůči průměrnému výskytu nepovinného vázání výrazně vyšší hodnoty a tvoří tak převážnou část uskutečněného vázání v této skupině. Vzhledem k tomu, že v rámci nepovinného vázání po slovesech nejčastěji docházelo k vázání slovesa *être*, resp. jeho tvarů zakončených na *t*, můžeme říci, že čeští studenti v rámci nepovinné liaison nejčastěji váží po tvarech slovesa *être* zakončených na *t*.

Foném [z] dosáhl ve vázání po slovesech výrazně nižších hodnot a v rámci všech nepovinných vázání patří mezi ty méně prováděné. U vázání s [R] se obě hodnoty rovnají, protože jiné nepovinné vázání než vázání po slovesech se v textu nevyskytlo.

4) Zájmenem ve funkci podmětu a přísudek

(A) Foném [z]

Spojení zájmena ve funkci podmětu a slovesa, kdy při svázání mělo zaznít [z] se v textu objevila celkem tři – *nous avons*, *vous avez* a *vous ignorez*. Ve spojeních se slovesem *avoir* neopomněl svázat nikdo, oproti tomu *vous | ignorez* zaznělo celkem čtyřikrát. Dvakrát se chyba objevila ve skupině maturantů a jednou mezi nefilology i filology. Chybovost českých mluvčích u tohoto typu vázání tedy byla 9 %. Francouzští rodilí mluvčí vázali všichni správně.

(B) Foném [n]

Jediné zájmeno končící na *n*, které může být podmětem je *on*. V textu se ve funkci podmětu

vyskytlo šestkrát, z toho ke svázání nedošlo ve dvou spojeních, a to *on a rencontré* a *on a besoin*. *On | a rencontré* zaznělo chybně celkem pětkrát, a to třikrát mezi maturanty a dvakrát ve skupině nefilologů. *On | a besoin* pak už vyslovil pouze jeden maturant. Chybovost českých mluvčích tedy byla 7 %. Z francouzských rodilých mluvčích nechyboval opět nikdo.

Ukázalo se, že liaison mezi zájmenem ve funkci podmětu a přísudkem českým studentům nedělá velké obtíže, chyby se vyskytovaly spíše ojediněle. Rozdíl v chybovosti u vázání se [z] a [n] byl minimální, pouhá 2 %. Zdá se tedy, že druh fonému vázání v tomto případě neovlivňuje.

5) Determinanty

Determinantů se v textu vyskytlo dvacetšest. K jejich svázání došlo celkem v 63 % případů. Toto číslo ovšem zahrnuje i chybně uskutečněná zakázaná vázání. Pomineme-li je, výsledná hodnota je 75 %. Vzhledem k tomu, že determinanty se s následujícím podstatným jménem váží povinně, chybovost byla v tomto případě 25 %. Srovnáme-li tento výsledek s průměrnou chybovostí v povinném vázání, která byla 11 %, je toto číslo více než dvakrát vyšší.

Ve většině spojení chybovali pouze nefilologové a maturanti. Filologové chybovali ve spojeních *premier avril*, *petit espagnol* a *d'autres ingrédients*. *Premier | avril* přečetli tři z nich, *petit | espagnol* a *d'autres | ingrédients* dva. Dva francouzští rodilí mluvčí vázání neprovedli ve spojeních *premier | avril* a *d'autres | ingrédients*. Francouzští rodilí mluvčí i filologové tedy chybovali pouze v případech, kdy bylo determinantem přídavné jméno. V těchto případech dosáhla chybovost francouzských rodilých mluvčích 27 %, což je vzhledem k jejich nulové chybovosti ve vázání ostatních determinantů a 2 % chybovosti v povinném vázání všeobecně, velice zarážející. Toto zjištění mě vede ke stejné úvaze jako v bodě IV-I-B, kde jsem v rámci povinné liaison se [z] zkoumala spojení *d'autres ingrédients*. Pokud bychom spojení adjektiva a podstatného jména zahrnuli mezi nepovinná vázání, francouzští rodilí mluvčí by v takovém případě uskutečnili 73 % z nich. To je přibližně devětkrát více než průměrný výskyt nepovinného vázání v této skupině (9 %).

V bodě IV-1-B jsem dospěla k závěru, že se francouzština odklání od povinného vázání po přídavných jménech v množném čísle. V bodě IV-4-A jsem toto tvrzení rozšířila i o přídavná jména v čísle jednotném, s ohledem na výsledky spojení *premier avril*. Vezmeme-li v úvahu všechna přídavná jména v jednotném čísle po kterých mohlo dojít k liaison, chybovost ve skupině francouzských rodilých mluvčích byla 20 %. Kdybychom vázání v těchto spojeních považovali za nepovinné, k jeho uplatnění by došlo v 80 % případů. Ve spojení *d'autres ingrédients* byl výsledek 40 % chybovost v povinném vázání nebo 60 % uplatněných nepovinných vázání. Zdá se, že francouzští rodilí mluvčí mají tendenci vázat častěji, je-li přídavné jméno v čísle jednotném.

Vzhledem k velikosti zkoumaného korpusu je těžké vyvodit všeobecné závěry. Spojení podstatného a přídavného jména vykazuje hodnoty výrazně se lišící od průměrných hodnot, ať už bychom vázání v tomto případě považovali za povinné či nepovinné. Přikláním se tedy k závěru, ke kterému jsem dospěla v bodě IV-1-B, že francouzština se odklání od povinného vázání po přídavných jménech a to nejen v čísle množném, ale i v čísle jednotném s tím, že rozdíly mezi oběma těmito kategoriemi jsou patrné.

Pomineme-li přídavná jména a spojení s *haricots*, chybovost ve vázání determinantů byla 12 %, mezi českými mluvčími 16 %. Chyby nastaly výhradně ve vázání s [n]. Chybovali maturanti (13 chybných výskytů) a nefilologové (11 chybných výskytů), výsledek obou skupin je tedy srovnatelný. Nejvíce chyb ve vázání nastalo po *ton*, *son*, a *un*, jednou se chyba vyskytla i v *mon*.

6) Groupes figés

Ustálená spojení se v textu vyskytla čtyři, a to *de temps en temps*, *États-Unis*, *peut-être* a *avant-hier*. *États-Unis* a *peut-être* byly vždy vysloveny správně. *De temps en temps* zaznělo chybně bez liaison v jednom případě mezi nefilology. Nejvyšší počet chyb čeští mluvčí udělali ve spojení *avant-hier*, vázání zde nezaznělo celkem osmkrát. Jednou jej špatně vyslovil filolog, třikrát nefilologové a čtyřikrát zazněla chyba mezi maturanty. Čeští mluvčí u tohoto spojení chybovali celkem v 53 % případů. Vázání v ustálených spojeních čeští mluvčí realizovali téměř vždy správně, jako problematické se ukázalo spojení *avant-hier*.

Francouzští rodilí mluvčí nechybovali ani v jediném spojení.

7) Příslovce

Příslovci následovaných slovem začínajícím na samohlásku se v textu vyskytlo celkem pět, a to *trop* (2x), *vraiment*, *souvent*, *maintenant* a *quand*. Ke svázání došlo pouze u *trop* (2 výskyty) a *quand* (8 výskytů). Vázání po příslovcích bylo tedy uplatněno v 8 % případů. *Trop* v obou případech svázal jeden francouzský rodilý mluvčí. Liaison po *quand* uplatnili dva francouzští rodilí mluvčí, tři filologové, jeden nefilolog a dva maturanti. K liaison po *quand* došlo ve 42 % případů.

Čeští mluvčí z příslovců svázali pouze *quand*, a to ve 43 % případů. Ze všech potenciálních vázání po příslovcích uskutečnili pouhá 3 %.

8) Předložky

Předložky, po kterých mělo dojít k vázání, v textu byly tři – *dans* (2x), *en* (2x) a *aux* (1x). Ke svázání *en* nedošlo třikrát, předložky *dans* a *aux* nebyly svázány každá jedenkrát. Kromě jednoho

případu s *en*, kde nesvázal jeden nefilolog, chybovali pouze maturanti. Procento chybovosti českých mluvčích ve vázání po předložkách bylo 8. Z francouzských rodilých mluvčích nechyboval nikdo.

9) Spojky

Spojky, které bylo možné svázat se v textu vyskytly celkem dvě - *et* (5x) a *mais* (3x). Po *et* chybně svázal jeden maturant, chybovost tedy byla 1 %. Nepovinné vázání po *mais* uplatnil pouze v jednom případě jeden mluvčí ze skupiny filologů. Nepovinná vázání po spojkách se vyskytla v 1 % případů. Ve skupině francouzských rodilých mluvčích se vázání po spojce nevyskytlo ani jednou.

10) Číslovky

Ze čtyř číslovek, které měly být svázány (*huit* (3x), *dix* (2x), *vingt* (1x), *deux* (1x)), liaison nebyla uplatněna po dvou z nich, a to vždy pouze končila-li číslovka na *t*. *Vingt* nesvázali dva nefilologové a jeden filolog, *huit* opomněli svázat dva maturanti. Celková chybovost českých mluvčích ve vázání po číslovkách byla 10 %. Francouzští rodilí mluvčí nechybovali ani jednou.

VI. LIAISON A PŘÍZVUK

Prozodickou stránku projevu jsem zkoumala pouze u francouzských mluvčích a u filologů. Maturanti měli se čtením textu docela potíže, hodně se zadržovali a dělali velmi často pauzy. Projev nefilologů byl sice ve srovnání s maturanty plynulejší, ale ani u jedné z těchto dvou skupin nebylo možné zkoumat, jak přízvuk ovlivňuje tvorbu liaison.

V rozporu se „základním pravidlem pro tvorbu liaison“ uplatnili francouzští rodilí mluvčí vázání na přízvučné slabice celkem třináctkrát. Třikrát zaznělo [di'zʷi 'tø:R], dvakrát [mø'sjøe tẽka'pabl], [tysø'Re zatø'nø:z] a ['mø na'mu:R]. Po jednom výskytu pak zaznamenala spojení [ʒønøsqi'pa zamø'nø:z], [a'Ri:v tilfe'nu], [ø'le zaafø'te], ['ø ni'va] a ['di zʷi'tø:R]. Součet všech povinných a nepovinných vázání, která v této skupině zazněla je 275. Vázání tedy překročilo hranice rytmické skupiny celkem v 5 % případů. Každý z mluvčích takové vázání uplatnil alespoň jednou. Zdá se, že vázání mezi rytmickými skupinami není jevem častým, na druhou stranu se jeho existence ovšem nedá ani kategoricky odmítat.

Dále jsem si všimla několika případů, kdy věta, ve které mluvčí neprovedl nepovinné vázání, byla rozdělena právě v tomto místě do dvou rytmických skupin. Jeden mluvčí například rozdělil větu *mais vous deviez ren'trer il y a déjà u'ne heure* na dvě rytmické skupiny po šesti slabikách. Stejný mluvčí pak jinou šestislabičnou větu *qui é'tait au mar'ché*, ve které neprovedl nepovinné vázání, rozdělil na dvě rytmické skupiny po třech slabikách. Obdobné příklady jsem zaznamenala i

u ostatních francouzských rodilých mluvčích. Nabízí se tedy úvaha, zda v některých případech neuskutečněné nepovinné vázání nemůže zároveň vést k uzavření rytmické skupiny.

Ve skupině filologů jsem přízvuk na vázaném slově zaznamenala v jediném případě, a to [ty'le zaafə'te]. Vzhledem k řídkému výskytu tohoto jevu i mezi francouzskými rodilými mluvčímu, takový výsledek není překvapivý.

VII. LIAISON FAUTIVE

Čeští mluvčí několikrát přečetli i hlásku, která se v daném spojení nenacházela. *Liaison fautive* zazněla celkem pětkrát, pokaždé ji vyslovil jiný mluvčí. Jednalo se o tři mluvčí mezi maturanty a dva nefilology. Zaznělo tedy: *d' [ez] autres ingrédients, je les ai [z] invités, je l'ai [z] invité* a dvakrát *trop [z] optimiste*.

U prvních dvou případů bylo celé spojení v množném čísle a vyslovené [z] bylo tedy evidentně vloženo z vůle setrvat v jeho gramatickém značení. Ve třetím případě bylo [z], co by označení množného čísla vloženo, i když se spojení nacházelo v čísle jednotném. Ve čtvrtém případě, podle mého názoru, studenti přečetli [z], protože cítili silnou vazbu mezi oběma slovy, ale na vázání s [p] nejsou zvyklí. Vázali tedy s fonémem, který je jim přirozenější.

ZÁVĚR

Výzkum prokázal, že liaison je jev, jehož užití činí českým studentům všech zkoumaných úrovní větší či menší potíže. Ukázalo se, že ve vázání chybují i francouzští rodilí mluvčí, a to častěji ve vázání zakázaném (chybovost 7 %) než ve vázání povinném (chybovost 2 %). Povinné vázání zaznamenalo vyšší procento chybovosti než zakázané i ve všech ostatních skupinách. Obě čísla pak klesala s vyšší jazykovou pokročilostí, čímž došlo k naplnění teoretického předpokladu (viz tabulka č.1). Nepotvrdil se předpoklad, že výsledky nefilologů budou bližší výsledkům filologů, než maturantů. Zdá se tedy, že na správnou aplikaci vázání má větší vliv jazykovědné studium, spíše než pobyt ve francouzsky mluvící zemi. V případě maturantů navrhuji zvážit, zda opravdu všechny chyby byly chybami ve vázání. Vzhledem k problémům ve výslovnosti, které v textu projeví, považuji za pravděpodobné, že v některých případech nešlo o chybu ve vázání, nýbrž ve výslovnosti (zejména u podstatných jmen v jednotném čísle).

Tabulka č. 1: Procento chybovosti

Vázání	Povinné	Zakázané
Maturanti	23 %	47 %
Nefilologové	15 %	44 %
Filologové	5 %	25 %
FRM	2 %	7 %

I u nepovinné liaison byl potvrzen teoretický předpoklad, že s vyšší pokročilostí ve francouzštině se bude zvyšovat i uplatňování nepovinného vázání (viz tabulka č.2). Zajímavé ovšem bylo srovnání českých studentů s francouzskými rodilými mluvčími. Ti totiž uplatnili nepovinné vázání v 9 % případů, což je výsledek shodný s výsledkem nefilologů. Filologové dosáhli výsledku o 6 % vyššího. Toto zjištění mě přivedlo k závěru, že vzdělání ve filologickém oboru studenty seznamuje s jazykem akademickým, ve kterém se vázání aplikuje častěji, než v běžné francouzštině. Pobyt ve francouzsky mluvící zemi pak studenty přibližuje takovému jazykovému stylu, se kterým se tam setkávají.

Tabulka č.2: Nepovinné vázání

Maturanti	5 %
Nefilologové	9 %
Filologové	15 %
FRM	9 %

Výzkum dále ukázal, že v rámci nepovinného vázání byla z gramatických struktur liaison nejčastěji uplatňována po slovesech. Ke svázání došlo ve 12 % případů. Nejčastěji se vázalo po slovese *être* a to především po těch jeho tvarech, které končí na *t*. Vyšlo najevo, že liaison po tvarech slovesa *être* končících na *t*, je mezi českými studenty francouzštiny ze všech nepovinných liaison tou nejužívanější. Druhým nejčastěji aplikovaným nepovinným vázáním bylo vázání po podstatných jménech v množném čísle (10 %). Nejmenší počet výskytů zaznamenala vázání po příslovcích (3 %).

Nejvyšší chybovost z gramatických struktur zaznamenala spojení s determinanty (16 %). I přesto, že jsem do této hodnoty nezapočítala spojení s *haricots* (jejichž výskyt byl kvůli potřebám textu nepoměrně častý) ani spojení, kdy determinantem bylo přídavné jméno. U těchto spojení jsem byla, vzhledem k výsledkům francouzských rodilých mluvčích, nucena přehodnotit, zda se opravdu jedná o vázání povinné. Zatímco průměrná chybovost francouzských rodilých mluvčích byla 2 %, jejich chybovost ve spojení přídavného a podstatného jména byla 27 %, tedy přibližně čtrnáctkrát vyšší. Pokud bychom na základě takového výsledku zařadili toto spojení mezi vázání nepovinná, francouzští rodilí mluvčí by je uskutečnili v 73 % případů, což je vzhledem k průměrnému výskytu nepovinného vázání v této skupině (9 %), číslo více jak osmkrát vyšší. Na základě těchto zjištění jsem spojení přídavného a podstatného jména nezařadila do výpočtů chybovosti vázání determinantů. Stejně tak jsem dospěla k názoru, že od povinnosti ve vázání mezi přídavným a podstatným jménem ve francouzštině se postupně upouští, a proto v této skupině dochází ke kolísání. Chyby ve vázání ostatních determinantů se vyskytly pouze mezi determinanty končícími na *n*.

Čeští mluvčí dále opomněli 10 % povinných vázání po číslovkách, a to pouze po číslovkách končících na *t*. 8 % povinných vázání nezaznělo po předložkách a mezi zájmeny ve funkci podmětu a přísudkem. Vázání v ustálených spojeních českým mluvčím nečinila obtíže, kromě spojení *avant-hier*.

K chybám ve vázání po podstatných jménech v jednotném čísle došlo výhradně u slov zakončených na *n* a *r*. Čeští mluvčí ho uskutečnili ve 4 % případů. V některých z nich se ovšem nemuselo jednat o chybu ve vázání, nýbrž ve výslovnosti (vyslovením koncové souhlásky). Spojky byly svázány v 1 % potenciálních případů, a to v případě vázání zakázaného (po spojce *et*) i nepovinného (po spojce *mais*).

Výzkum prokázal i několik případů, kdy vázání překročilo hranice rytmické skupiny. Mezi francouzskými rodilými mluvčími to bylo přibližně 5 % vázání, mezi Čechy pouze 1 %.

Zaznamenán byl i výskyt *liaison fautive*, a to celkem pětkrát u českých rodilých mluvčích.

Resumé č.1: Francouzština

La liaison pour les étudiants tchèques en langue française

Ce travail analyse le phénomène de la liaison en langue française, particulièrement chez des étudiants tchèques, qui ont tous étudié (ou étudient) la langue française, mais à des niveaux différents.

La liaison est un phénomène de la langue française, selon lequel la consonne finale de certains mots est prononcée seulement si le mot suivant commence par une voyelle. Les phonèmes qui apparaissent dans ce cas sont [z], [t], [n], [R] et [p]. Il y a plusieurs règles selon lesquelles la liaison devient obligatoire, facultative ou interdite.

Pour l'examiner, j'ai construit un texte de 733 mots, où j'ai introduit 127 cas, où la liaison pourrait être appliquée. Il s'agissait donc des cas, où un mot finissant par une consonne latente était suivi par un mot commençant par une voyelle. Dans 52 cas sur 127 il s'agissait de liaisons obligatoires, 48 sur 127 étaient des liaisons facultatives et seulement 27 des liaisons interdites.

J'ai enregistré quatre groupes de cinq locuteurs, trois de ces groupes sont composés d'étudiants tchèques, le dernier comprends des locuteurs dont le français est la langue maternelle (quatre Français et un Belge). En ce qui concerne les groupes des locuteurs tchèques, le premier groupe inclue les étudiants, qui ont passé le baccalauréat de français, n'ont jamais passé plus de trois semaines en France ou dans un autre pays francophone et ne font pas d'études de lettres. Le deuxième groupe se compose d'étudiants qui ont passé le baccalauréat de français, ont étudié en France pendant au moins un semestre et ne font pas d'études supérieures en lettres. Le troisième groupe englobe des étudiants qui ont passé leur bac de français, ont étudié en France pendant au moins un semestre et étudient la filologie française à la Faculté de lettres de l'Université Charles à Prague.

Le texte est la conversation d'une femme et d'un homme. Ils utilisent des expressions familières, pour que les locuteurs n'aient pas l'impression qu'il s'agit de la lecture d'un texte officiel, ce qui pourrait causer l'augmentation des cas de liaison. J'ai voulu examiner la langue courante, parlée par les locuteurs. Les locuteurs ne connaissaient pas le sujet de cette recherche, pour éviter qu'ils ne se concentrent sur les liaisons et en fasse plus qu'ils ne l'auraient fait sans savoir le sujet.

Les résultats ont montré, que la liaison est un phénomène qui cause certains problèmes aux

étudiants tchèques. Cependant, même les locuteurs francophones ont fait des fautes. Ils ont omis 2 % des liaisons obligatoires et ont fait 7 % des liaisons interdites. En ce qui concerne la liaison facultative, les francophones n'en ont fait que 9 %.

Quant aux locuteurs tchèques, leurs résultats ont confirmé l'hypothèse que le taux de fautes dans les liaisons obligatoires et interdites va en diminuant, et le taux des liaisons facultatives va en augmentant avec leurs niveaux en français. Les locuteurs les moins expérimentés ont omis 23 % des liaisons obligatoires et ils ont réalisé 47 % des liaisons interdites et 5 % des liaisons facultatives. Les locuteurs qui ont passé au moins un semestre en France, mais qui n'ont pas fait d'étude de philologie ont omis 15 % des liaisons obligatoires et ils ont réalisé 44 % des liaisons interdites et 9 % des liaisons facultatives. Les étudiants de la philologie française ont omis 5 % des liaisons facultatives et ils ont réalisés 25 % des liaisons interdites et 15 % des liaisons facultatives.

En ce qui concerne la liaison obligatoire, les locuteurs tchèques ont fait le plus d'erreurs de liaison avec le phonème [t] (19 % des liaisons omis), puis avec le phonème [n] (14 % des liaisons omis). La liaison la moins problématique est la liaison avec le phonème [z] (9 % des liaisons omis), ce qui paraît justifié par le fait que c'est la liaison la plus fréquente et que les étudiants la maîtrisent alors correctement.

Quant à la liaison interdite, la majorité des fautes, que les locuteurs tchèques ont fait, sont liées aux phonèmes [z] (74 % des liaisons réalisées). Dans ce cas, il faut prendre en compte que la plupart des liaisons dans le texte enregistré étaient avec le mot *haricots*, donc il n'est pas possible de faire une conclusion générale sur la production des liaisons interdites, ni de la liaison avec des mots commençant par un *h* aspiré dans ce cas. Cependant cela a prouvé que les étudiants tchèques, qui réalisent la liaison avec *haricots*, le font indépendamment du mot *lieur*. Le taux de réalisation était 21 % pour la liaison interdite avec [n], 7 % pour la liaison avec [R], et seulement 1 % pour [t].

La majorité des liaisons que les étudiants tchèques ont fait était avec le phonème [t] (taux de réalisation 18 %). Le [z] est apparu dans 6 % des cas possibles et le [R] dans 2 %. Personne n'a prononcé le [p] de la liaison. Le taux de réalisation des liaisons facultatives des français était exactement le même que celui des étudiants n'ayant pas fait d'études de lettres, qui ont passé un semestre en France. Les étudiants en philologie française l'ont même réalisé plus souvent que les francophones (15 % contre 9 %). J'ai donc envisagé que l'éducation en lettres a permis aux étudiants de connaître la langue académique, où les liaisons sont plus souvent appliquées qu'en français standard.

En ce qui concerne les catégories grammaticales des mots ... en liaison, le taux de réalisation de la liaison facultative le plus élevé était après les verbes, en particulier après les formes du verbe *être* qui finissent par *t*. La deuxième catégorie où la liaison était la plus présente était les adverbes.

La liaison apparaissait le moins souvent après les noms au pluriel et les conjonctions.

Le plus de fautes étaient remarquées après les noms au singulier et les déterminants, puis les groupes figés, et ensuite les pronoms en fonction sujet. Le moins d'erreurs apparaissent après les prépositions, les adjectifs numéraux et les conjonctions.

Il est bien possible que, dans certains cas, pour les étudiants avec le niveau de français le moins élevé, il s'agisse davantage d'une mauvaise prononciation des consonnes finales plutôt que d'un phénomène de liaison (surtout dans la catégorie des noms au singulier).

Resumé č.2: Angličtina

Liaison in Czech students of French

This thesis examines how Czech students of different levels of French apply the phenomenon of French liaison. Liaison refers to a process, when final latent consonant is pronounced only when the following word begins with a vowel. The phonemes that may in that case appear are [z], [t], [n], [R] and [p]. According to several rules liaison is divided into three categories: obligatory, optional and forbidden.

My research was based on recordings of twenty speakers, who read the same text. There were four groups of five speakers. In the first group, there were Czech students, who passed a high school leaving exam from French and have never been to France for more than three weeks or studied philology at university. The second group consisted of Czech students, who passed a high school leaving exam from French and have stayed in France for at least one semester, but have never studied philology at University. The third group was composed of Czech students, who have passed at least one semester in France and are currently studying French philology at the Faculty of Philosophy and Arts of Charles University in Prague. In the fourth group there were French native speakers.

The research showed, that Czech students make mistakes in both obligatory and forbidden liaisons. It was proved, that the better their knowledge of French is, the less mistakes they make. The application of optional liaison raised with the level of their French. The study also discovered that the students of French philology make even more optional liaisons than the French native speakers.

It follows, that studying French philology leads to a better usage of the obligatory and forbidden liaisons and a more frequent application of the optional liaison, rather than having studied in France for a few months.

Resumé č.3: Čeština

Liaison u českých studentů francouzštiny

Tato práce pojednává o fenoménu liaison a jeho uplatnění mezi českými studenty různých jazykových úrovní. Liaison (vázání) je jev, kdy původně nevyslovená souhláska na konci slova je vyslovena, následuje-li z ní slovo začínající na samohlásku. Fonémy, které při liaison mohou zaznít, jsou [z], [t], [n], [R] a [p]. Vázání se řídí několika pravidly, podle kterých rozlišujeme liaison povinnou, nepovinnou a zakázanou.

Výzkum jsem provedla na mnou sestaveném textu, kde byly zastoupeny všechny výše zmíněné druhy vázání. Nahrála jsem čtyři skupiny po pěti mluvčích. Všichni nahrávaní byli vysokoškolští studenti. První skupina sestávala ze studentů, kteří mají maturitu z francouzštiny, nikdy nepobývali déle než tři týdny v zemi, kde je francouzština úředním jazykem a nemají filologické vzdělání. Ve druhé skupině byli studenti s maturitou z francouzštiny, kteří strávili alespoň semestr ve Francii, ale nestudují filologický obor. Poslední skupina českých rodilých mluvčích byla tvořena studenty Francouzské filologie na Filosofické fakultě University Karlovy, kteří byli alespoň na jednosemestrální stáži ve Francii. Poslední skupina sestávala z francouzských rodilých mluvčích.

Výzkum ukázal, že čeští studenti chybují v povinném i zakázaném vázání. Dle teoretických předpokladů chybovost u obou typů vázání klesá se vzrůstající úrovní francouzštiny. Uplatnění nepovinných vázání pak spolu s vyšší jazykovou úrovní stoupá. Zajímavé bylo zjištění, že studenti francouzské filologie uplatňují nepovinná vázání častěji než francouzští rodilí mluvčí.

Z výzkumu plyne, že studium francouzské filologie vede ke správnějšímu užívání povinného a zakázaného vázání a vyššímu uplatňování nepovinného vázání spíše, než několikaměsíční pobyt ve Francii.

Bibliografie

- Carton, F. (1974). *Introduction à la phonétique du français*. Paris/Bruxelles/Montréal: Bordas.
- Aubry, D. *Phonétique et phonétique corrective - cours*. Grenoble: Université Stendhal - Grenoble 3.
- Dohalská, M., & Schulzová, O. (2003). *Fonetika francouzštiny*. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- Fougeron, C., & Delais-Roussarie, E. (2004). Liaisons et enchaînements "Fais_en à Fez_en parlant". Paris.
- Fougeron, C., Goldman, J.-P., Dart, A., Guélat, L., & Jeager, C. (2001). Influence de facteurs stylistiques, syntaxiques et lexicaux sur la réalisation de la liaison en français. Tours.
- Hendrich, J., Radina, O., & Tláškal, J. (2001). *Francouzská mluvnice*. Plzeň: Nakladatelství Fraus.
- Léon, M., & Léon, P. (1997). *La Prononciation du français*. Paris: Éditions Nathan.
- Léon, P. R. (1992). *Phonétisme et prononciations du français*. Paris: Éditions Nathan.
- Léon, P. R. (2007). *Phonétisme et prononciations du français* (Vol. 5). Paris: Armand Colin.